Ազգ
AZG
armenian newspaper

Հոկտեմբեր 23. 1991
Չորեքշաբթի
եռօրեայ թերթ.
Ա տարի, թիւ 72
գինը՝ 30 կ.

հասցեն՝ Երեւան 375010
Հանրապետութեան 47
հեռախօս՝ 581841
ֆաքս՝ 562941
տելեքս՝ 243267 SULA SU

Արտասահմանյան դիտորդների պատվիրակությունը Արցախում

Քրիստոնյա համերաշխության ինտերնացիոնալի պատվիրակությունը, բարոնուհի Քոքսի գլխավորությամբ, արտահայտվեց շրջանում խաղաղությանը աջակցող միջազգային ուժերի տեղակայման օգտին: Պատվիրակության անդամներն անհրաժեշտ են համարում նաեւ բռնագաղթված հայերի վերադարձը իրենց գյուղերը, նրանց պաշտպանության, կյանքի նորմալ պայմանների ապահովումը: Նրանց կարծիքով, շրջանի բոլոր զինված ստորաբաժանումները պետք է դադարեցնեն գործողությունները, իսկ ԽՍՀՄ ՆԳՆ ներքին զորերը պետք է խաղաղության ապահովեն Լեռնային Ղարաբաղում:

Քրիստոնյա համերաշխության ինտերնացիոնալի ներկայացուցիչները կոչ արեցին ազատ արձակել պատանդներին, ինչպես նաեւ ապահովել տրանսպորտի ու հաղորդակցության համակարգերի նորմալ աշխատանքը, բացել Ստեփանակերտի օդանավակայանը եւ վերսկսել թռիչքները Երեւան: ■

Մեծայարգ նախագահ

Հայրենի ժողովուրդին հետ՝ ամբողջ սփիւռքի հայութիւնը եւս ուրախութեամբ տեղեկացաւ Ձեր ընտրական յաղթանակի ոգեւորիչ լուրին:

Հայաստանը պատմական նշանակալից քայլ մը կ՚առնէ, երբ 70 տարիներու ընթացքին, առաջին անգամն ըլլալով իր նախագահը կ՚ընտրէ ազատ ու ժողովրդավարական պայմաններու ներքեւ:

Հայաստանի մէջ Ձեր անունը կը խորհրդանշէ ազգային համերաշխութիւն, տնտեսական ազատութիւն, բարոյութեան խոստում եւ կայուն վերելք, իսկ միջազգային քաղաքական շրջանակներու մէջ ան արդէն վերածուած է իմաստուն դիւանագիտութեան ու մեր հայրենիքի վարկը պաշտպանելու խոհեմ նախաձեռնողութեան:

Երկրաշարժով վիրաւոր ու շրջափակումով ընչահեղձ մեր հայրենիքին համար Ձեր ընտրութիւնը կը հանդիսանայ յոյսի պայծառ ճառագայթ մը:

Մեր սրտագին մաղթանքն է, որ մեր հայրենի ժողովուրդը բոլորուի Ձեր իմաստուն ղեկավարութեան շուրջ ու կերտէ նոր, հզօր եւ ժողովրդավար հայրենիք մը, որուն արժանի է լինելին:

Ջերմօրէն կը շնորհաւորենք Ձեր ընտրութիւնը եւ յաջողութիւն կը մաղթենք Ձեր ազգանուէր առաքելութեան:

Խորին յարգանօք՝ Վեր ՍԱՆՈՒԵԱՆ
Ցեխանս Պատուական նախագահ

Բազմաթիվ են մեր խմբագրության միջոցով նորընտիր նախագահ Լ. Տեր-Պետրոսյանին ուղղված շնորհավորական հեռագրերը: Անցնող օրերին այդպիսի գրեր ենք ստացել ՌԱԿ Լիբանանի շրջանային վարչությունից, ՀԲԸ Միության Շվեյցարական իրավաժողովի վարիչ մարմնի ատենապետ Հայկաշեն Ուզունյանից, ՀԲԸՄ-ի Ֆրանսիայի շրջ. հանձնաժողովի ատենապետ Լեւոն Քեղամծյանից, ՌԱԿ Եւրոպայի պատասխանատու Հակոբ Գասարճյանից, ՌԱԿ Կիպրոսի զույգ ակումբների կողմից, ՌԱԿ Սիդնեյի Ա. Դարբինյան ակումբից, ՀԲԸՄ Ավստրալիայի մասնաժողովի ատենապետ Ջավեն Չեչենյանից, Արմենքոյի նախագահ Ռուբեն Թերզյանից, Ավստրալիայի եւ Նոր Զելանդիայի Հայոց թեմի առաջնորդ Աղան եպս. Պալիոզյանից, Կանադայի Հայոց թեմի առաջնորդ Հովնան եպս. Տերտերյանից եւ ուրիշներից: ■

ՌԱԿ լիբանանյան պատվիրակությունը Հայաստանում

Արդեն երկրորդ շաբաթն է, ինչ Երեւանում է գտնվում Ռամկավար ազատական կուսակցության պատվիրակությունը Լիբանանից, ներկա գտնվելու նախագահական ընտրություններին եւ հանդիպումներ ունենալու հանրապետության ղեկավարության եւ կուսակցական-քաղաքական շրջանակների հետ: Պատվիրակության կազմում էին ՌԱԿ Կենտրոնական վարչության անդամներ դոկտ. Հարություն Յոզկաթյանը եւ Պարույր Աղպաշյանը, ՌԱԿ Լիբանանի շրջանային վարչության անդամներ Հարություն Սակարյանը եւ Արթուր Վայեճյանը:

Պատվիրակությունը, որի կազմին միացավ նաեւ ՌԱԿ Կենտրոնական վարչության անդամներից Վարդան Ուզունյանը, ՀՌԱԿ-ի Հիմնադիր խորհրդի նախագահ Ռուբեն Միրզախանյանի եւ պատգամավոր ընկերների ուղեկցությամբ ընդունվեց Գերագույն խորհրդի նախագահի (այժմ՝ հանրապետության նախագահ) Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի, փոխնախագահ Բաբկեն Արարքցյանի, խորհրդարանի տարբեր հանձնախմբերի նախագահների կողմից, այցելեց Երեւանի Վ. Թեքեյան վարժարան, հանդիպումներ ունեցավ ՀՌԱԿ-ի տարբեր ակումբների եւ Հիմնադիր խորհրդի անդամների հետ: Շաբաթ, հոկտեմբերի 19-ին պատվիրակությունը Գերագույն խորհրդում հանդիպում-զրույց ունեցավ մեծ թվով պատգամավորների հետ, պատասխանեց նրանց հետաքրքրող հարցերին: Իսկ երկուշաբթի, հոկտեմբերի 21-ին պատվիրակությունը մասնակցեց Շենգավիթի մշակույթի պալատում ՀՌԱԿ Մ. Տամասյան ակումբի կողմից կազմակերպված՝ ՌԱԿ-ի 70 ամյակին նվիրված հանդիսությանը, որի ընթացքում առանձին խոսքով հանդես եկավ Բեյրութի «Զարթօնք» թերթի խմբագիր Պ. Աղպաշյանը: ■

ԱՄՆ-ի կոնգրեսում կլսվի ԼՂՀ-ի հարցը

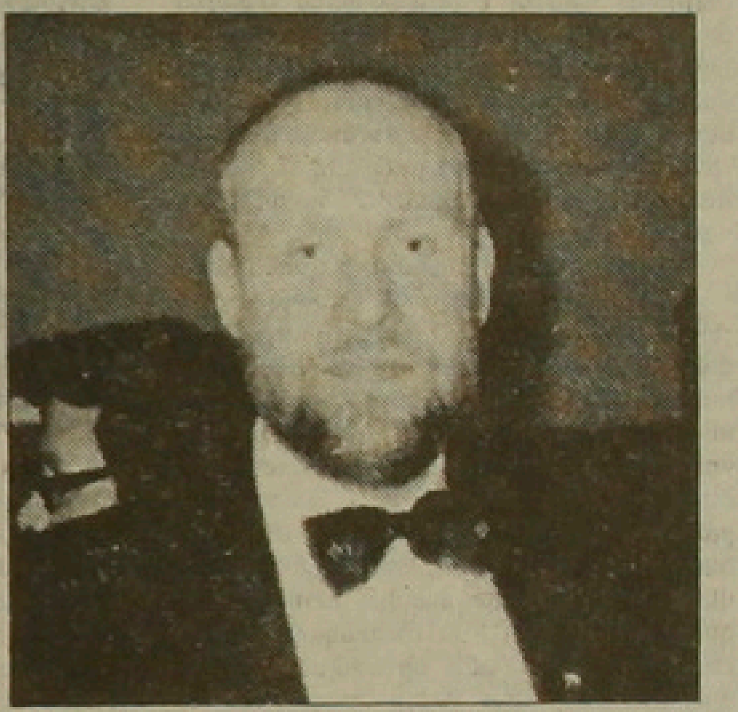

ՌԽՖՍՀ ժողպատգամավորներ Անատոլի Շաբադը եւ Ֆյոդոր Շելով-Կովեդյաեւը երեքշաբթի մեկնեցին Վաշինգտոն: Ինչպես հայտնի դարձավ, նրանք ԱՄՆ-ի կոնգրեսի լսումներին կմասնակցեն որպես հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտի եւ տարածաշրջանում մարդու իրավունքների ապահովման հարցերի փորձագետներ:

Ենթադրվում է, որ ամերիկյան խորհրդարանի լսումներին կմասնակցեն նաեւ Մեծ Բրիտանիայից բարոնուհի Քերոլայն Քոքսը, որն օրերս Քրիստոնյաների համերաշխության ինտերնացիոնալի հանձնարարությամբ եղավ ԼՂՀ-ում եւ ականատեսը եղավ Անդրեյ Սախարովի այրու՝ մարդու իրավունքների հայտնի պաշտպան Ելենա Բոների: ■

Լուսանկարում՝ Ֆ. Շելով-Կովեդյաեւը

Հայկական կողմը դժգոհ է

«Երբ Ադրբեջանի հետ բանակցությունները հետագայում էլ ընթանան նույն ոգով, ինչպես եւ հիմա, ապա վաղ թե ուշ նրանք փակուղու առաջ կկանգնեն», «ԻՖ»-ի թղթակցին հայտարարեց Հայաստանի Գերագույն խորհրդի արտաքին հարաբերությունների հարցերով զբաղվող մշտական հանձնաժողովի նախագահ Դավիթ Վարդանյանը: Նա մասնակցում էր հոկտեմբերի 12-ին Ղազախում տեղի ունեցած հայ-ադրբեջանական բանակցություններին:

Դ. Վարդանյանն ասաց, որ ադրբեջանական կողմը հանդիպման ընթացքում շարունակ փորձում էր նսեմել այն փաստը, որ Լեռնային Ղարաբաղի հարցը ինքնին Ադրբեջանի ներքին գործն է: *«Մենք էլ հասկացրինք»*,– նշեց նա,– *որ բոլոր չենք տա, որ Արցախի 150-հազարանոց բնակչությունը մեն մենակ մնա 7 միլիոնանոց Ադրբեջանի հետ»* Դ. Վարդանյանի կարծիքով, ադրբեջանական կողմը շահագրգռված չէ բանակցությունների արդյունավետությամբ: ■

Ուկրաինան միանու՞մ է 8-ին

Ըստ ամերիկյան մամուլի որոշ օրգանների, Ուկրաինան պատրաստվում է միանալ այն 8 հանրապետություններին, որոնք անցյալ շաբաթ կնքեցին տնտեսական համագործակցության պայմանագիրը: Ըստ *«Ուոլ Սթրիթ Ջորնըլ»*-ի, այս մասին հայտարարել է վարչապետ Ֆոկինը, սակայն առանց հստակեցնելու, թե Կիեւն այդ պայմանագիրն ընդունել է իր այժմյան ձեւո՞վ, թե՞ որոշակի փոփոխություններով: ■

Խորհրդակցություն Մոսկվայում

Երեկ Մոսկվայում աշխատանքն սկսեց նախկին Միության 11 հանրապետությունների արտաքին գործերի նախարարությունների ներկայացուցիչների խորհրդակցությունը: Ինչպես հաղորդեցին «ԻՖ»-ին, ԽՍՀՄ արտգործնախարարության միութենական հանրապետությունների վարչությունում քննարկվում են խորհրդա-ամերիկյան հարաբերությունների հարցն ամբողջությամբ, ինչպես նաեւ միջուկային զինաթափման Գորբաչովի ու Բուշի նախաձեռնությունների իրականացման միջոցները: ■

Դատավճիռը կիրառակվի՞

Այսօր, հոկտեմբերի 23-ին Երեւանի Մյասնիկյանի շրջանի ժողդատարանը կշարունակի Հայաստանի Հայ Հեղափոխական Դաշնակցություն կուսակցության Կենտրոնական կոմիտեի բյուրոյի նախագահ Հարություն Առիստակեսյանի դատավարությունը: Դատապրոցեսը մոտենում է ավարտին եւ, ըստ էության, դատարանը պետք է արդեն դատավճիռ կայացնի: Թե ինչպե՞ս անցավ դատը եւ ի՞նչ վճիռ կայացվեց, այդ մասին կկարդաք «Ազգ»-ի հաջորդ համարում: ■

Գրանցվեցին ԳԽ-ի չորս պատգամավորներ

Հայաստանի Հանրապետության ԳԽ-ի պատգամավորների ընտրությունների կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից երեկվա նիստում 6 ընտրված պատգամավորներից գրանցվեցին 4-ը.

188 ընտրատարածք - Հովսեփյան Հրաչյա Վլադիմիրի,

227 ընտրատարածք - Պողոսյան Վազգեն Վլոդյայի,

232 ընտրատարածք - Մխիթարյան Գարմեն Արշակի,

243 ընտրատարածք - Պառավյան Հովիկ Հայկազի: ■

Ռուսաստանը հավանաբար կպատժենա Վրաստանին տնտեսական սանկցիաներով

Ռուսաստանի խորհրդարանը կարող է ըմբռնել Վրաստանին տնտեսական սանկցիաներով, եթե նա քայլեր չձեռնարկի Հարավային Օսեթիայի իրավիճակը կարգավորելու նպատակով:

Ինչպես «ԻՖ»-ի թղթակցին հաղորդեց Ռուսաստանի Գերագույն խորհրդի նախագահության փակ նիստի մասնակից, ժողպատգամավոր Վալերի Շույկովը, հոկտեմբերի 24-ին կամ 25-ին Ռուսաստանի խորհրդարանին կառաջարկվի քննարկել եւ որոշում ընդունել Հյուսիսային Օսեթիայի իրավիճակի կարգավորման վերաբերյալ, կապված հարեւան հանրապետություններում՝ Չեչենո-Ինգուշեթիայում եւ Հարավային Օսեթիայում /տեղի ունեցող վերջին իրադարձությունների հետ: Այդ որոշման նախագծի համաձայն, Վ. Շույկովի խոսքերով, խորհրդարանը կդիմի Վրաստանի ղեկավարությանը՝ Հարավային Օսեթիայի նկատմամբ ագրեսիայի ծավալումը դադարեցնելու կոչով: Հակառակ դեպքում, Ռուսաստանը տնտեսական սանկցիաներ կձեռնարկի Վրաստանի նկատմամբ:

Մինչդեռ, Վրաստանի էկոնոմիկայի եւ ֆինանսների նախարար Գուրամ Աբսանձեն, ելույթ ունենալով նախարարության կոլեգիայի ընդլայնված նիստում, հայտարարեց, որ հանրապետության բյուջեի դեֆիցիտն արդեն կազմում է 4 միլիարդ ռուբլի: Ինչպես հաղորդում է «ԻՖ»-ի թղթակիցը, տնտեսական ճգնաժամի սրման պատճառով նախարարը արտահայտվեց ազատ գների օգտին, ինչը նախատեսվում է մտցնել նոյեմբերի 15-ին: ■

Զվիադ Գամսախուրդիան մեղադրում է

Ելույթ ունենալով հոկտեմբերի 21-ին Վրաստանի կառավարության տան մոտ տեղի ունեցած հանրահավաքում, հանրապետության նախագահ Զվիադ Գամսախուրդիան հայտարարեց, որ Մոսկվայում Էդուարդ Շեւարդնաձեի կողմից ստեղծվող կուսակցությունը, ինչպես նաեւ հենց նոր ստեղծված Վրաստանի դեմոկրատական շարժումը, նպատակ են դրնում *«պառակտել ազգը եւ նրա վզին փաթաթել կոմունիզմի ճողարկված գաղափարները»:*

Հանրահավաքում ելույթ ունեցավ Վրաստանի Գերագույն խորհրդի նախագահ Ակակի Ասաթիանին, որը նոր էր վերադարձել Մոսկվա կատարած ոչ պաշտոնական այցից հետո: Նա հայտարարեց, որ *«հիմա կայսրության հետ քաղաքական հակադրությունը վերափոխվում է տնտեսականի»:* Ա. Ասաթիանին ենթադրեց, որ շուտով կվատանա հանրապետության բնակիչների սոցիալական վիճակը:

Մինչդեռ, նույն օրը երեկոյան Թբիլիսիի Ռուսթավելու հրապարակում ընդդիմադիր Ազգային-դեմոկրատական կուսակցությունն անցկացրեց բազմամարդ հանրահավաք:

Ելույթ ունեցողները նորից կրկնեցին իրենց քաղաքական պահանջները, մասնավորապես, նախագահի հրաժարականի եւ պառլամենտական հանրապետության վերականգնման մասին:

Հանրահավաքում հաղորդվեց նաեւ, որ հոկտեմբերի 12-ին իր բնակարանում ձերբակալվել էր գործադուլային կոմիտեի ղեկավար Վալերի Կվարացխելին: ■

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

Լիբանանում պատանդ վերցված արեւմտյան քաղաքացիներից եւս մեկը՝ ամերիկացի Ջեսի Թըրները երկուշաբթի օրը ազատ արձակվելով երեկ հասավ Դամասկոս, որտեղից կմեկնի տուն: Շուրջ 9 տարի է նա առեւանգվել էր իսլամական «ջիհադ» կազմակերպության կողմից, Բեյրութի համալսարանական քոլեջի մոտից, որտեղ նա դասախոսում էր: Այս առիթով ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար Պերես դե Կուեյյարը շնորհակալություն հայտնեց Իրանի, Լիբիայի եւ Սիրիայի իշխանություններին, ինչպես նաեւ Իսրայելին, որ նույն օրն ազատ էր արձակել լիբանանյան 19 պատանդների:

Ըստ նախնական տվյալների, Հիմալայան լեռների լանջերին կիրակի օրը պատահած երկրաշարժի հետեւանքով զոհվել են 550 մարդ, հաղորդեցին օգնության հասած հնդկական ջոկատների պատասխանատուները, որոնք հայտնեցին նաեւ, թե լեռնային ճանապարհների փակման պատճառով իրենց չի հաջողվել հասնել բոլոր աղետյալներին: Մյուս կողմից, Հնդկաստանի բանակի ողղաթիռները դեպի աղետյալ շրջան ուղերթ կատարելուց հետո հայտարարվեց, թե զոհերի թիվը կարող է շատ ավելի մեծ լինել:

ՄԱԿ-ի համապատասխան հանձնախումբը, որ ամիսներ ի վեր քննչական աշխատանքներ էր տանում Իրաքի տարբեր շրջաններում, միջուկային զենքերի հետազոտման եւ արտադրման կենտրոններ հայտնաբերելու համար այս երկրում, երեկ հայտարարեց, թե իրաքյան կողմն ընդունել է միջուկային զենքի արտադրության ծրագիր ունեցած լինելը: ■

digitised by A.R.A.R.@

Իսրայելի հայ համայնքը

Հայաստանի երիտասարդական կազմակերպությունների կոմիտեի հրավերով Հայաստանում էր գտնվում Իսրայելի *«Հայ երիտասարդաց միություն»* կազմակերպության պատվիրակությունը, որի կազմում էին այդ կազմակերպության նորընտիր վարչության ժողովի անդամներ, «ՀԵՄ» եռամսյա հանդեսի խմբագիր, արվեստաբան Հակոբ Անդրեասյանը, «SILVANA COILDNT» սննդարտադրող ֆիրմայի արտադրության եւ տեխնիկայի գծով մենեջեր Ստեփան Հակոբյանը եւ Բիռ-Ծայտ համալսարանի բիզնեսի ղեկավարման բաժանմունքի աշխատակից Սարո Նազգաշյանը: Մենք հանդիպեցինք նրանց եւ խնդրեցինք պատմել «ՀԵՄ» կազմակերպության, Իսրայելի հայոց համայնքի մասին:

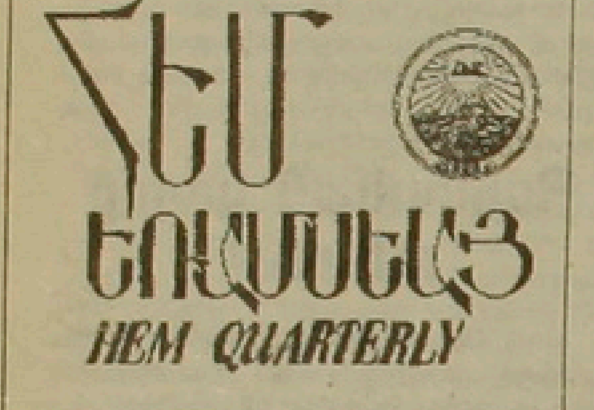

– *«Հայ երիտասարդաց միությունը»* իր պատմությունը սկսել է 1929 թ., երբ Պաղեստինյան Հայֆա քաղաքում հիմնվեց մեր կազմակերպությունը: Կազմակերպության նպատակն է պատրաստել տիպար հայ երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ, տալով նրանց հայեցի կրթություն:

Միությունը իր նպատակին հասնելու համար առաջադրում է.

ա. **Հայեցի կրթություն**-կազմակերպելով մասնավոր դասընթացներ հայ լեզվի, պատմության, գրականության եւ արվեստի շուրջ՝ վառ պահել անդամների մեջ ազգային ոգին եւ խանդավառել նրանց հայ ոգեկան եւ իմացական արժեքներով:

բ. **Բարոյական կրթություն**-կազմակերպել լսարաններ եւ դասախոսություններ բարոյական եւ այլ օգտակար նյութերի շուրջ, սկաուտական շարժում եւ զանազան ձեռնարկներ՝ անդամների միջեւ սիրո կապերը ամրացնելու համար:

գ. **Մտավոր կրթություն**-հաստատելով գիշերային դասընթացներ, կազմակերպելով գրական եւ գեղարվեստական հանդեսներ եւ մրցումներ, ինչպես նաեւ բանախոսական, դասախոսական եւ վիճաբանական հավաքույթներ:

դ. -Միությունը քաղաքական հարցերով երբեք չի զբաղվում:

ե. -Միությունը երկսեռ կազմակերպություն է:

«ՀԵՄ»-ը գտնվում է Երուսաղեմում, որտեղ կենտրոնացած է ողջ հայոց համայնքի կյանքը: Ի դեպ, իսրայելահայերի թիվը հասնում է ներկայումս մի քանի հազարի:

Իսրայելի հայոց համայնքը առանձին հոգ է տանում երիտասարդության համար: Ապահովելով նրանց ազգային ընդհանուր կրթությունը, հետագայում հնարավորություն է ընձեռում ուսումը շարունակել Ամերիկայի, Արեւմտյան Եվրոպայի համալսարաններում: Օրինակ, Ստեփանը բարձրագույն կրթությունը ստացել է բրիտանական Մանչեսթըր քաղաքի Փրեսթընի համալսարանում, իսկ Սարոն՝ ամերիկյան Նյու Ջերսիի համալսարանում: Միաժամանակ, դառնալով մասնագետներ, նրանք շարունակում են իրենց ազգային կրթությունը՝ հիմք դնելով համայնքի ապագա լիարժեք կյանքի համար:

Իհարկե, երբ երիտասարդը ցանկանում է բարձրագույն կրթություն ստանալ Իսրայելում, նա կարող է ուսումը շարունակել կամ հրեական 2, կամ էլ արաբական 5 համալսարաններից մեկում: Հրեական համալսարանները փաստացի ոչնչով չեն զիջում ոչ ամերիկյան եւ ոչ էլ եվրոպական համալսարաններին, բարձր է նաեւ արաբական համալսարանների գիտատեխնիկական եւ դասախոսական մակարդակը, բայց վերջիններում դասավանդվող առարկաների ցանկը ավելի նեղ է եւ հիմնականում կենտրոնացած է մի քանի հիմնական մասնագիտությունների վրա՝ լեզվի, ազգագրության, առեւտրի, գյուղատնտեսության, ճարտարապետության, գեղարվեստի եւ գյուղատնտեսության, այսինքն՝ գրավյալ տարածքներում առաջնահերթային ոլորտների, բայց ոչ բոլորի: Այնտեղ բացակայում է բժշկության, իրավաբանության, ֆունդամենտալ առարկաների ուսուցումը:

Իսրայելի հայոց համայնքի դերը յուրահատուկ է: Հաշվի առնելով հրեաների եւ արաբների միջեւ լարված հարաբերությունները, հայերը զբաղեցնում են լոյալ դիրք, չներքաշվելով այդ հակադրության մեջ եւ պահպանում են բարի հարաբերություններ երկու կողմերի հետ, լինելով հավասարիմ ինչպես իրենց ազգին, այնպես էլ իրենց պետությանը, չդիմելով ոչ մի անխոհեմ քայլի: Մեր վիճակը բավականին նուրբ է, երբ հաշվի առնենք, որ հայերը Իսրայելում ապրում են որպես այդ երկրի բնակիչներ, բայց ոչ որպես քաղաքացիներ: Քաղաքացու կարգավիճակ իրավունք ունի ստանալ միայն հրեան, կամ էլ հրեայի ամուսինը: Նույնիսկ Հայաստան մենք մեկնեցինք ոչ թե սովորական անձնագրերով, այլ մեկ անգամվա օգտագործման փաստաթղթերով:

Ընդհանրապես, իսրայելա-հայկական հարաբերությունները ներկայումս բարդ բնույթ են կրում: Գաղտնիք չէ, որ Իսրայելը, ձգտելով հասնել բարեկամական հարաբերությունների Թուրքիայի հետ, մոռացության է մատնել հայերի եղեռնի փաստը, ելնելով իր քաղաքական շահերից: Կրկնակի ցավալի է, որ դա անում է մի պետություն, որի ժո-

ղովուրդը նույնպես ենթարկվել է եղեռնագործության: Իսրայելում բավականին հզոր է թուրքական լոբբին: Իսրայելը, ցանկանալով միջազգային տեսադաշտում որպես միակը պահպանել հրեաների եղեռնը, ամեն ինչով խոչընդոտում է հայոց եղեռնի ընդունման փաստին: Մի օրինակ: Անցյալ տարի, երբ նախօրոք հայտարարված էր, թե ապրիլի 24-ին Իսրայելի հեռուստատեսությամբ կցուցադրվի հայոց եղեռնին նվիրված ֆիլմ, եւ բոլորը սպասում էին դրան, ցուցադրումը այդպես էլ չկայացավ: Պետք է նշել, որ այդ փաստը դժգոհություն առաջացրեց նաեւ հրեական բնակչության եւ նույնիսկ Կնեսետի փոխիրավական անդամների մեջ: Փորձեր եղան ցուցադրել այդ ժապավենը, բայց՝ ապարդյուն: Իսրայելը վախենում է, որ հայոց եղեռնի փաստի արձանագրումը կարող է խանգարել իր քաղաքական շահերին: Վերը նշված հանգամանքները ցույց են տալիս, որ Իսրայելում հայերի համար գրեթե անհնարին է զբաղվել քաղաքական գործունեությամբ: Դա կարող են անել միայն հրեա ամուսին ունեցող մեր հայրենակիցները, որոնց թիվը, ավաղ, շատ քիչ է՝ 100-150 հոգի: Ի դեպ, հիմնականում նրանք ներգաղթել են Հայաստանից, այսինքն՝ լքել են հայրենիքը: Բայց, այնուամենայնիվ, Իսրայելի «փոքր Հայաստանը» ապրում է լիարժեք կյանքով: Երուսաղեմի հին քաղաքի մեկ քառամաս զբաղեցնում է հայոց համայնքը, որը կենտրոնացած է եկեղեցու շուրջ: Բայց իսրայելահայ եկեղեցին չպետք է պատկերացնել որպես միայն վանք: Այստեղ կա այն ամենը, ինչ պետք է մարդկանց ապրելու համար՝ տներ, խանութներ, դպրոցներ եւ այլն:

Մեզ մոտ, բացի բիզնեսմեններից, կան նաեւ դասախոսներ, բժիշկներ, այնպես որ հոգեւոր կյանքը եռում է:

Այնպես ստացվեց, որ մենք ժամանեցինք Հայաստան անկախության հանրաքվեի արդյունքները հայտարարելու օրը: Երեւի դա միայն պատահական չէր, քանի որ մենք այցելել ենք մայր հայրենիք՝ սերտ կապեր հաստատելու: Մենք ցանկանում ենք նաեւ իմանալ, թե ինչով իսրայելահայերը կարող են նպաստել հայրենիքին եւ հանդիպումներ ենք ունեցել Գերագույն խորհրդում եւ այլուր: Հայաստանի տնտեսական բարգավաճումը կապված է նախ եւ առաջ հողագործության եւ ոչ թե մանր առեւտրի հետ, ինչով, ցավոք, շատ երիտասարդներ են զբաղվում այստեղ: Պետք է ցանել ցորեն եւ հետո արդեն լոլիկ: Նման օրինակներ շատ կարելի է բերել: Բայց ամենակարեւորը՝ դա մեր կազմակերպության գործունեության հիմնական է՝ պետական, ազգային շահերը անձնականից վեր դասելը, ինչը որ լավ են հասկանում հրեաները: Այնտեղ հայրենասիրությունը լոկ խոսքեր չեն, եւ հրեա գործարարները տարբեր երկրներում ուժ ու եռանդ չեն խնայում հայրենանպաստ գործի համար, երբ պետք է նաեւ գումար՝ անվերադարձ կնվիրեն:

Հայերն էլ են ընտրյալ ժողովուրդ, աշխատասեր, եւ երբ հրեաների նման պետական մտածելակերպը գերիշխի մեր մեջ, ապա անկախացած մեծ հաջողության կըհասնենք: Մեր գիտական պոտենցիալը մեծ է, տնտեսական հնարավորություններ էլ կան: Ծառայեցնենք դրանք ի շահ մեր երկրորդ ծնունդը ապրող անկախ հանրապետության:

պատրաստեց Զավեն ՎԱՐՄԱՆՅԱՆ

Եւ ոչ միայն հեռուստատեսության մասին

Թվում է, թե վերջերս հանրապետության հասարակայնությունն իրոք լրջորեն մտահոգված է հայկական հեռուստատեսության արդի վիճակով:

Ահա եւ «Ազգ»-ը արդեն մի քանի անգամ անդրադառնում է նրա խնդիրներին:

Ես կխոսեմ հեռուստառադիոպետկոմի ղեկավարների միայն վերջին երկու հարցազրույցների մասին, ցանկանում էի առաջին դեմքերից տեղեկանալ հեռուստատեսության ճգնաժամի նախապատճառներին, ճգնաժամից դուրս գալու ծրագրերի մասին: Բայց, ցավոք, միայն լսեցի «ճշմարտությունը»:

Առաջինը պատկանում է կոմիտեի նախագահի տեղակալին եւ ամփոփված է վերնագրում՝ *«Քանդելը եւ առաջինությունն եմ համարում»*:

Մյուսը հասունացել է նախագահի (այժմ նախկին) մոտ շուրջ մեկ տարի այս պաշտոնում աշխատելու ընթացքում եւ մոտավորապես հնչում է այսպես՝ «հեռուստատեսությունը արտադրություն է, եւ քանի որ ամբողջ արդյունաբերությունը ճգնաժամ է ապրում, նրանցից չէր կարող խուսափել նաեւ հեռուստատեսությունը: Ի դեպ, այսպիսի մակերեսայնությունը բնորոշ է դիլետանտիզմով ապրող մեր օրերին, ոչ միայն հեռուստատեսության մասին դատողություններին:

Երբ որեւէ լրագրող, որն իր մկրտությունը ստացել է հեռուստատեսությունում, հանդգներ գնալ ղեկավարելու մի գիտահետազոտական ինստիտուտ, արդյունաբերական ձեռնարկություն կամ գյուղատնտեսական արտել, նա նույնպես կխճճվեր հենց առաջին իսկ պատահածի մեջ եւ կխեղդվեր, չհասցնելով նույնիսկ իմանալ, թե որոնք են հիմնական խնդիրները:

Հեռուստատեսությունը իրոք արտադրություն է, բայց միայն վերջին փուլում, երբ խոսքը վերաբերում է հեռուստածրագրերի ստեղծման տեխնոլոգիային: Բայց այդ իմաստով արտադրություն են նաեւ լրագիրը, ամսագիրը, գիրքը, կինոն, թատրոնը... Սակայն, մեր մտքով անգամ չի անցնի գրողին մեղադրել գրքի տպագրական որակի, ռեժիսորին՝ Շոստկայի կամ Կազանի արտադրած կինոժապավենի որակի համար: Իհարկե, «Կողակը» ավելի լիարժեք կհաղորդի ռեստեղծագործողի մտքի նրբերանգները: Բայց, երբ չկա այդ գաղափարը, չի օգնի եւ «Կոդակը», ինչպես չի օգնում մեր հեռուստատեսությանը «Բեսակամ»-ը:

Մեր հեռուստատեսության անմխիթար վիճակի պատճառը ոչ միայն եւ ոչ այնքան արտադրության, այլ նրան նախորդող փուլերն են, այսինքն ստեղծագործելու, ապա կազմակերպչական ոլորտները: Մենք դա մոռացել ենք, կամ երբեք չենք էլ իմացել, որովհետեւ դա մեզանից չի էլ պահանջվել, սակայն դրա համար երբեմն էլ խստորեն պատժվել ենք, որովհետեւ հեռուստատեսությունը նախ եւ առաջ նշանակում էր ստեղծագործել: Հեռուստածրագրերը ստեղծվում են հեղինակների երեւակայության մեջ: Դրանք արտահայտվում են ՝ւ հասարակ թղթի վրա, հասարակ մատիտով, ՝ւ կինոխցիկով՝ կինոժապավենի վրա, ՝ւ հեռուստախցիկով՝ տեսաժապավենի վրա: Ես միտումնավոր եմ պարզեցնում, սխեմավորում: Իհարկե, այդ ամենը ավելի բարդ է: Հեռուստատեսային տեխնիկան ստեղծագործողին տալիս է անսահմանափակ հնարավորություններ:

Հին հեռուստատեսությունը քանդել, իրոք, անհրաժեշտ է, բայց ոչ նրա համար, որ դա առաքինություն է, այլ որովհետեւ այդ հեռուստատեսությունը կառուցված է ՝ի դեպ, կառուցված է շատ հանգամանորեն, ճշգրիտ հաշվարկված, որ լուծի այն խնդիրները, որոնք պահանջում էր նախորդ վարչակարգը: Ուշադրություն դարձրե՞լ եք, որ հեռուստառադիոյի կառուցվածքը ճշտորեն կրկնում է կոմկուսի կենտկոմի կառուցվածքը, անգամ բաժինների անվանումներն են կրկնվում: Նոր ղեկավարությունը այս վերջիններս փոխեց մեր օրերում, ավելի բարեհնչյուն դարձրեց, իսկ կառուցվածքին ձեռք չտվեց:

Ինչո՞ւ... Ինչո՞ւ վերջին տարվա ընթացքում հայկական հեռուստատեսությունում շատ բաներ ջարդվեցին, ընդհուպ՝ մարդկային ճակատագրեր, իսկ կառուցվածքը մնաց անփոփոխ:

Որովհետեւ այստեղ ղեկավարելու եկածներից ոչ մեկն իր առաջ այդ խնդիրը չէր դրել: Իսկ ինչո՞ւ: Այս հարցին դեռ պատրաստ չեմ պատասխանելու, բայց հաստատ համոզված եմ՝ երբ իրոք ցանկանում ենք ունենալ իսկական հեռուստատեսություն եւ իսկական ռադիո, այլ ոչ ինչ-որ մի կուսակցություն, մարդկանց խմբի եւ, վերջապես, մի մարդու գաղափարախոսության ամբիոն, պարտավոր ենք կոտրել հեռուստատեսության ուղղահայաց կառուցվածքը: Եւ ոչ միայն հեռուստատեսության:

Պատրա՞ստ ենք մենք հրաժարվել դրանից, պատրա՞ստ ենք լինել իսկապես դեմոկրատներ եւ իրականացնել խոսքի ազատության հիմնադրույթը, թե՞ կբավարարվենք միայն այս թեմաների շուրջ խոսակցություններով: Այս է հարցերի հարցը:

Երբ պատրաստ ենք, ապա մեր տրամադրության տակ է համաշխարհային փորձը: Եվ պետք չէ նորից հեծանիվ հորինել: Եւ այդ դեպքում անիմաստ կդառնան խոսակցությունները այն հարցի շուրջը, թե հեռուստատեսությունը ո՞ւմ է պատկանելու. Նախարարների խորհրդի՞ն, Գերագույն խորհրդի՞ն, թե՞ Աստծուն: Անիմաստ կդառնան նաեւ այն մտքերը, թե հեռուստատեսությունը պետակա՞ն պիտի լինի, թե՞ մասնավոր: Որովհետեւ համաշխարհային փորձը երկու տարբերակն էլ ունի եւ երկուսն էլ հոյակապ են դրսեւորել իրենց: Ի դեպ, կարծում եմ, որ մեզ մոտ հնարավոր է, եւ երբ կուզեք, նախընտրելի է պետականի եւ մասնավորի համատեղությունը: Եւ թող ժամանակն ու հեռուստադիտողը նրանց գտնեն: Ի վերջո, սա էլ ամենակարեւորը չէ:

Ասում են, ինֆորմացիային տիրողը աշխարհին է տիրում: Այս ճշմարտության առաջին մասում կավելացնեի «եւ հաղորդակցության միջոցներին»: Եւ հենց այդ առումով էլ շատ կարեւոր է, որ հաղորդակցության այնպիսի հզոր միջոցը, ինչպիսին հեռուստատեսությունն է, չլինի ոչ կառավարության, ոչ առանձին կուսակցության կամ անձի մենաշնորհ, այլ լինի իսկապես համաժողովրդական: Գիտեմ, հիմա կասեք. մենք 70 տարի անընդհատ անցնում էինք, մենք դա արդեն գիտենք, մեզ չես խաբի, համաժողովրդականը դա անտերն է: Ոչ, կարծում եմ, չգիտեք:

Համաժողովրդականը դա վարձու հեռուստատեսությունն է: Ժողովուրդը արոնենտային վարձով կամ չցանկանալով կիրառգործի իրական հեռուստատեսային քաղաքականությունը: Ժողովուրդը իր ռուբլով կորինի այս կամ այն ծրագրի, ալիքի կամ ստուդիայի տեղը հաղորդումների ցանկում: Եւ հենց նույն ռուբլու զորությամբ էլ ցանկից դուրս կշպրտի այն ծրագրերը, ալիքներն ու ստուդիաները, որոնք չեն բավարարի իրեն:

Իսկ հիմա արդեն ես եմ ուզում կանխել ձեր *«Ժողովրդին պետք է սովորեցնել, դաստիարակել...»* եւ ասել. ա՛յ դա իրոք մենք արդեն անցել ենք, պետք չէ ժողովրդին սովորեցնել, դաստիարակել, քարոզել: Պարզապես նրան հարկավոր է ընտրության հնարավորություն հեռուստահաղորդումների, քաղաքական պլատֆորմների, սոցիալական երաշխավորությունների...

Դրա հետ մեկտեղ անհրաժեշտ է շատ խոսք ու կշռադատված օրենք այն մասին, թե ինչ անելու իրավունք ունի հեռուստատեսությունը եւ ինչ անելու իրավունք բացարձակապես չունի:

Ունենալով այդպիսի օրենք եւ աբոնենտային վարձով արտահայտված ժողովրդական կամքի վրա հիմնված հեռուստատեսություն, կոմիտեի ցանկացած նախագահ (իսկ պե՞տք է այդպիսի պետական պաշտոն) կարող է ասել դարոն Կտրիճ Սարդարյանին, իսկ մինչ այդ՝ ընկեր Գալուստ Գալոյանին, իսկ մինչ այդ՝ Ռոբերտ Արզումանյանին, իսկ մինչ այդ՝ Կարլեն Դալլաքյանին..., որ ոչ ոք իրավունք չունի ժողովրդի մասին ավելի մտահոգվել, քան ինքը ժողովուրդը, որ ազատ ու անկախ երկրում ոչ մեկը լիազորված չէ յուրացնելու իրավունքը հարավորելու, որ... Ասենք, դա արդեն իմաստ էլ չէր ունենա, որովհետեւ անձն ոք զբաղված կլիներ իր գործով:

Վ. ՍԱՀԱԿՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

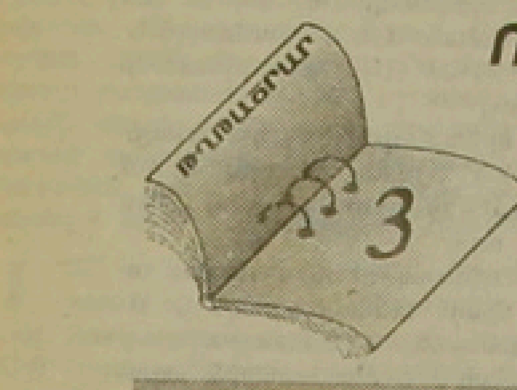

ՌԱԿ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Հայաստանի Հանրապետության տնտեսության ռեֆորմի սկզբունքները (նախագիծ)

2. Ազատ ձեռնարկչություն

Շուկայական հարաբերությունների հիմքը անփոփոխ է և միասնական: Այն դրսևորվում է որպես ազատ ձեռնարկչություն:

Սեփականության սեփականաշնորհումը և ապապետականացումը, որը ամբողջատիրական տնտեսության պայմաններում ապրանքների ու ծառայությունների ոչ պետական (ազատ, անկախ) արտադրողների ձևավորման հիմնական ուղիներից մեկն է, չի ավելացնում վերջիններիս քանակը:

Ազատ ձեռնարկատերերի բավարար քանակի առաջացման և ձևավորման համար անհրաժեշտ է համապատասխան տնտեսական, քաղաքական, իրավական և սոցիալական պայմանների ստեղծումը, ինչը կնպաստի սեփականատերերի միասնական և ուժեղ դասակարգի ձևավորմանը: Վերջինըս հանդես կգա որպես հասարակության՝ դեպի տնտեսության քաղաքակիրթ ձևեր, այսինքն՝ շուկայական տնտեսության, շարժման անշրջելիության երաշխավոր:

Բնակչության մեծամասնության ցածր կենսամակարդակով, այլև մեկնարկային կապիտալի և ձեռներեցության կուլտուրայի և ունակությունների բացակայությամբ աչքի ընկնող ամբողջատիրական տնտեսությունից շուկայականին անցումը պահանջում է, որպեսզի պետությունը ակտիվորեն պաշտպանի ազատ ձեռնարկչության սուբյեկտների շահերը:

Այս նպատակին պետք է ծառայի հատուկ ձեռնարկչության պաշտպանության ֆոնդը: Վերջինս ձևավորվելու է սեփականության սեփականաշնորհման և ապապետականացման, այլև պետության ուրիշ միջոցների հաշվին:

Ազատ ձեռնարկչությունը ակտիվ և բազմակողմանի օգնություն պետք է ստանա պետությունից: Առաջին հերթին, անհրաժեշտ է առավել արտոնյալ հարկային ռեժիմ՝ ձեռնարկչության աճի, ապրանքների և ծառայությունների շուկայի հագեցման և կանոնավոր ձևավորման, արժեզրկման գործընթացի կասեցման կարևորագույն ազդակը:

Ձեռնարկչության ակտիվացման, այլև Հայաստանի Հանրապետությունից երկրի այլ ռեգիոններ կապիտալի արտահոսքը կասեցնելու նպատակով անհրաժեշտ է, որպեսզի հարկային արտոնությունները Հայաստանում պակաս չլինեն այն հանրապետություններից, որտեղ առավել զարգացած է շուկան և առկա է կապիտալի ներդրման առավել լայն ոլորտը (օրինակ, ՌԽՖՍՀ, Ուկրաինա, Ղազախստան):

Ըստ այդմ, առաջարկվում է կիրառել Հայաստանում ձեռնարկչության խրախուսման հետևյալ սկզբունքները.

ա) ազատել հարկերից արտադրության զարգացման ֆոնդերը, դիվիդենտները, շահույթները, որոնք ուղղվում են արտադրության զարգացման՝ ընդլայնման և մոդեռնիզացման համար,

բ) դիվիդենտների վճարման համար նախատեսված եկամուտից հարկը չպետք է գերազանցի 15 տոկոսը,

գ) քաղաքացիներից գանձվող եկամտահարկը չպետք է գերազանցի 30 տոկոսը, իսկ ձեռնարկությունների և կազմակերպությունների շահույթից՝ 22-24 տոկոսը,

դ) անհրաժեշտ է վերացնել աշխատանքային ակտիվության բազմաձևության բոլոր սահմանափակումները,

ե) ձեռնարկչությամբ զբաղվելու իրավունքի շնորհումը պետք է ոչ թե թույլտվության, այլ գրանցման բնույթ կրի:

Մասնավոր ձեռնարկատերերի գործունեության արգելված, ինչպես նաև անպայմանորեն թույլտվություն (լիցենզիա) պահանջող ոլորտների և տեսակների ցուցակը որոշում է ՀՀ կառավարությունը:

Ազատ ձեռնարկչության պաշտպանությունը պետության կողմից Հայաստանի Հանրապետությունում իրացվում է ըստ հետևյալ սկզբունքների.

ա) ազատ ձեռնարկատերերը և պետական ձեռնարկությունները նյութական, դրամային, բնական, ինֆորմացիոն և այլ ռեսուրսների ձեռք բերման հավասար իրավունքներ ունեն,

բ) փոքր ձեռնարկատիրությանը (ֆերմերությանը) հատուկ արտոնություններ և երաշխիքներ են տրվում՝ որպես առավելագույն ռիսկի ոլորտ,

գ) ձեռնարկչության անմիջական աջակցման ենթակառուցվածք է ստեղծվում՝ ինֆորմացիոն, խորհրդատվական, գիտական և ուսումնական կենտրոններից, ինովացիոն և ապահովագրության ֆոնդերից բաղկացած,

դ) վերափոխվում է նյութական ռեսուրսների բաշխման պետական համակարգը, երաշխավորվում է ապրանքային և նյութական ռեսուրսների ազատ վաճառքի, առևտրա-միջնորդային կազմակերպությունների և բորսաների ձևավորումը և զարգացումը,

ե) վերացվում է պարտադիր պետական պատվերը, կիրառվում է նրա ձևափոխված տարբերակը՝ պետության կամ նրա կողմից լիազորված պետական կառավարման մարմնի և արտադրողի կամ մատակարարի միջև համաձայնության հիման վրա,

զ) վերակառուցվում է աշխատանքի վարձման և վարձատրման համակարգը՝ ըստ կամավոր պայմանի՝ գործատուի և կատարողի միջև,

է) ազատ ձեռնարկատերերը պաշտպանվում են պետական մարմինների և պաշտոնական անձանց ոչ իրազեկ միջամտությունից: Այդ պաշտպանությունը ընդգրկում է նրանց կրած վնասների փոխհատուցման գործուն մեխանիզմի ստեղծումը:

Ազատ ձեռնարկչության աջակցությունը և պաշտպանությունը ներառնում է նաև տնտեսության պետական հակամոնոպոլիստական կարգավորումը, որն իրացվում է թե ընդհանուր տնտեսական, թե հատուկ սկզբունքներով:

Ընդհանուր տնտեսական սկզբունքներ. ձեռնարկություններին, քաղաքացիներին ազատ ձեռնարկչության իրավունք է տրվում, խրախուսվում է փոքր բիզնեսը, լիբերալիզացվում է ներմուծումը (արտասահմանյան), արտոնություններ են տրվում արտերկրի կապիտալին ևն:

Հատուկ սկզբունքների շարքին կարելի է դասել հետևյալները. հակամոնոպոլիստական օրենսդրության մշակումը, ՀՀ Նախարարների խորհրդին կից հատուկ հակամոնոպոլիստական կոմիտեի (հանձնաժողովի) ստեղծումը: Վերոհիշյալ կոմիտեի հիմնական խնդիրը՝ մրցակցության սահմանափակմանը և շուկայում որևէ տնտեսական միավորների գերիշխմանը դիմադրելն է: Որևէ պետական կամ ոչ պետական ձեռնարկության մենաշնորհային դիրք գրավելու, մրցակցությունը սահմանափակելու դեպքում կոմիտեն Նախարարների խորհրդի նախագահին (պրեմիեր-նախարարին) առաջարկություն է ներկայացնում այդ ձեռնարկության պարտադիր կազմալուծման (բաժանման) վերաբերյալ: Կոմիտեն միջամտում է ձեռնարկությունների միջև կնքվող այնպիսի պայմանագրերին, որոնք կարող են հանգեցնել շուկայի մոնոպոլիզացիային, կարող է չեղյալ համարել արտադրող ձեռնարկությունների միջև կնքված գների մասին պայմանագրերը ևն: Հակամոնոպոլիստական կոմիտեն հատուկ ուշադրություն է դարձնում գնման, վերամշակման և առևտրի ոլորտների ապամոնոպոլիզացման հիմնախնդրին:

Հակամոնոպոլիստական օրենսդրության հիմնադրույթներն են. այն հսկում է ոչ միայն մենաշնորհային, մրցակից չունեցող, այլև շուկայում գերիշխող դիրք գրավող արտադրողների գործունեությունը, օրինակ, այն դեպքում, երբ որևէ արտադրողին է պատկանում շուկայի 30 տոկոսը:

Պետական հակամոնոպոլիստական կարգավորման հիմնական միջոցներից մեկը գների քաղաքականությունն է: Որևէ բնագավառի բացարձակ մոնոպոլիստի նկատմամբ կիրառվում են հետևյալ մեթոդները.

ա) արտադրողը իրավասու չէ գներ սահմանել,

բ) հակածախսային հարկային կարգավորում, որը նպաստում է ծախսերի և գների իջեցման շահագրգռվածությանը:

Շուկայական տնտեսությանը համապատասխանում են շուկայական (ազատ) գները: Մենաշնորհային կառուցվածքների գերիշխմամբ և զարգացած մրցակցության բացակայությամբ աչքի ընկնող ամբողջատիրական տնտեսությունից շուկայականի անցնելու պայմաններում անհնար է կիրառել գնագոյացման լիակատար ազատության սկզբունքը: Ուստի՝ պահպանվում է ապրանքների սահմանափակ քանակի գների կարգավորումը:

Պետությունը որոշում և հսկում է որոշ կարևորագույն, մի քանի տասնյակ կազմող ապրանքների և ծառայությունների գները. հաց և հացամթերք, կաթնամթերք, դեղորայք, բնակարանների ջեռուցման վարձ ևն: Այլ ապրանքների և ծառայությունների գները ազատ են:

Ազատ գների պետք է անցնել աստիճանաբար, բայց դինամիկ, զարգացնելով այս գործընթացը՝ ազատ ձեռնարկչության և մրցակցության ընդլայնմանը, մոնոպոլիզացիայի հաղթահարմանը համաքայլ: Գների ազատության սկզբունքը պետք է կիրառել նախ և առաջ ապրանքների այն տեսակների նկատմամբ, որոնց արտադրությունը Հայաստանում հնարավոր է արագորեն ավելացնել, հագեցնել շուկան նաև ներմուծման միջոցով:

Ազատ (շուկայական) գներին անցնելու ընթացքը սովորաբար արժեզրկման է հանգեցնում: Այս գործընթացը հսկելու նպատակով գների պետական կարգավորումը հետևյալ միջոցառումներն է պահանջում.

ա) գների աճի լիմիտի սահմանում,

բ) պարտադիր ժամանակահատվածի սահմանում, որի ընթացքում գները չեն կարող բարձրանալ,

գ) գների փոփոխման այլ առավել խիստ արգելքներ:

Ամբողջատիրական տնտեսությունից շուկայականին անցնելիս հնարավոր է նաև գների քաղաքականության այլ սկզբունքների կիրառումը. օրինակ, ապրանքների կտրոնային բաշխման և նույն ապրանքների ազատ, շուկայական գներով վաճառքի համատեղումը, ինչը կապահովի բնակչության նվազագույն կարիքները, որից հետո արդեն կարելի է վաճառել ապրանքները կոմերցիոն խանութների միջոցով՝ ազատ շուկայական գներով: Այս տարբերակը մեծապես պարզեցնում է ապրանքի հաշվառման և իրացման գործընթացը, ամրապնդում է վարչա-հրամայական սկզբունքները տնտեսության ոլորտում:

Ազատ ձեռնարկչության լայնածավալ զարգացման կարևորագույն նախապայմանը ժամանակակից շուկայական (ձեռնարկչական) ենթակառուցվածքի ստեղծումն է: Վերջինս ընդգրկում է հետևյալը.

ա) կոմերցիոն բանկերի զարգացած ցանցի ձևավորումը,

բ) մասնավոր ապահովագրական կոմպանիաները,

գ) աուդիտի համակարգը,

դ) ֆոնդային, ապրանքային և այլ բորսաների ստեղծումը,

ե) տրանսպորտի, կապի, հեռուստահաղորդակցության համակարգի արմատական վերափոխումը: Անհրաժեշտ մասնագետների և միջոցների՝ թե Միությունում, թե Հայաստանում բացակայության պայմաններում վերոհիշյալ կառուցվածքի ստեղծումը անհնար է առանց արտերկրի կապիտալի և մասնագետների օգնության:

Ազատ (ոչ պետական) տնտեսական կառուցվածքների ձևավորումը, շուկայական տնտեսությանը անցումը ուղեկցվում է ենթակառուցվածքի համապատասխան տարրերի ձևավորման և առկա ամբողջատիրական տնտեսության ենթակառուցվածքի օղակների արմատական վերափոխման գործընթացներով: Հողի արագընթաց սեփականաշնորհումը, գյուղատնտեսության ենթակառուցվածքի (գնման ձեռնարկությունների և ծառայությունների պահպանման, նյութատեխնիկական մատակարարման, վերամշակման) սեփականաշնորհման և ապապետականացման գործընթացում ես մնալը պայմանավորվում է գյուղատնտեսության օբյեկտների և օղակների սեփականաշնորհման, ակցիավորման, գյուղացիական տնտեսությունների և կոլեկտիվ գյուղացիական տնտեսությունների հետ իրենց միաձուլմանը կառավարական աջակցության անհրաժեշտություն է առաջացնում: Այսպիսով, ավելի արագ կընթանա գյուղատնտեսության կոմպլեքսային վերափոխման գործընթացը:

Գիտության և տեխնիկայի ոլորտում շուկայական հարաբերությունների ձևավորման, ազատ ձեռնարկչության զարգացման, գիտատեխնիկական արտադրանքի, ծառայությունների, մշակումների և հայտնագործությունների շուկայի գործունեության ապահովման նպատակով Հայաստանի հանրապետությունում անհրաժեշտ է գիտա-տեխնիկական բորսաների լայն ցանց ստեղծել:

Ազատ ձեռնարկչության լայնածավալ և համաչափ զարգացման կարևորագույն երաշխիք հանդիսացող արդյունավետ շուկայական ենթակառուցվածքի ստեղծման առաջնահերթ պայմանը վարկա-դրամային ամբողջ համակարգի արմատական վերափոխումն է:

Ազատ ձեռնարկչության նորմատիվ-օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ ապահովումը

1) «Հայաստանի Հանրապետության ձեռնարկչության մասին» օրենքի մշակում և ընդունում,

2) «ՀՀ ձեռնարկությունների մասին» օրենքի մշակում և ընդունում (համապատասխան օրենսդրական և նորմատիվ ակտերի ծրարով),

3) «ՀՀ վարձակալության մասին» օրենքի մշակում և ընդունում,

4) «ՀՀ կոոպերացիայի մասին» օրենքի մշակում և ընդունում,

5) հակամոնոպոլիստական օրենսդրության մշակում և ընդունում,

6) նոր աշխատանքային օրենսդրության մշակում և ընդունում,

7) «ՀՀ մտավոր սեփականության մասին» օրենքի մշակում և ընդունում,

8) «ՀՀ գիտության և գիտական գործունեության մասին» օրենքի մշակում և ընդունում,

9) «ՀՀ սնանկացման մասին» օրենքի մշակում և ընդունում,

10) աուդիտային համակարգերի մասին կանոնակարգի մշակում և ընդունում,

11) ապրանքների բորսայի մասին կանոնակարգի մշակում և ընդունում,

12) ձեռնարկչությունը սահմանափակող ՀՀ նախարարների խորհրդի որոշումների («Բաժնետիրական ընկերությունների և սահմանափակ պատասխանատվության ընկերությունների մասին», «Տնտեսական ընկերակցությունների մասին», «Փոքր ձեռնարկությունների մասին») որոշ կետերի կասեցում, վերանայում, լրացում,

13) Հայաստանի Քրեական օրենսգրքի որոշ հոդվածների վերանայում (մասնավոր ձեռնարկչության, կոմերցիոն և միջնորդական գործունեության, վալյուտային գործողությունների վերաբերյալ),

14) Հայաստանի Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում թվարկել ազատ ձեռնարկչությամբ զբաղվող քաղաքացիների սեփականության այն տեսակները, որոնք ենթակա չեն բռնագանձման,

15) Հայաստանի քաղաքացիական օրենսգրքում ներկայացնել ֆիզիկական անձի և նրա իրավունքների մի նոր սահմանում՝ ազատ ձեռնարկչության պահանջներից ելնելով,

16) առաջնորդվելով իշխանության նոր կառուցվածքի ձևավորման սկզբունքներով (նախագահական կառավարում), շուկայական տնտեսությանը անցման պահանջներով՝ արմատական վերափոխման ենթարկել կառավարման համակարգը՝

ա) նախարարների խորհուրդը դարձնել նախարարների կաբինետ,

բ) վերացնել նախարարների խորհրդի նախագահի պաշտոնը, հաստատել պրեմիեր-նախարարի պաշտոնը,

գ) միաձուլել, վերակառուցել, լուծարել համապատասխան նախարարությունները, կոմիտեները, արմատական փոփոխության ենթարկել իրենց՝ տնտեսության կառավարմանը առնչվող ֆունկցիաները,

17) «ՀՀ նախարարների կաբինետի» մասին կանոնակարգ ընդունել,

18) «Նախարարությունների մասին» նոր կանոնակարգ ընդունել,

19) պետական կոմիտեների և գերատեսչությունների մասին նոր կանոնակարգ ընդունել,

20) «Տեսչությունների մասին» կանոնակարգ մշակել և ընդունել,

21) պետական հարկային տեսչություն հիմնել,

22) ՀՀ հակամոնոպոլիստական կոմիտե (հանձնաժողով) հիմնել,

23) ձեռնարկչության աջակցության կոմիտե հիմնել:

digitised by A.R.A.R.@

Ժելեզնովոդսկի կոմյունիկեի արդյունքները

«Ղարաբաղի վերը մեր ամբողջ երկրի վերքն է»,- ասում էր Ստեփանակերտ այցելության ժամանակ Բորիս Ելցինը: Իր այցելության ժամանակ, որը համաշխարհային արձագանք գտավ, անգամ ժողովրդի հետ հանդիպելիս նա անընդհատ կրկնում էր. *«Հարկավոր է նստել բանակցությունների սեղանի շուրջ եւ հարցը լուծել», «Մեզ միշտ հասկացեք, մենք ընդամենը միջնորդ ենք»:*

Ղազախստանի եւ Ռուսաստանի նախագահները այցելեցին նաեւ Արցախ: Ստորագրվեց Ժելեզնովոդսկի կոմյունիկեն, որտեղ չկա Արցախի ներկայացուցիչների ստորագրությունը: Դրան պայմանով հասել է Ադրբեջանը: Եվ այս ամենը՝ Արցախի անկախ հանրապետություն հռչակելու պայմաններում: Նորից Արցախը չի դիտվում որպես առանձին սուբյեկտ: Ինչեւէ, ասում են, որ առաջին քայլն արվեց, սակայն այն չի համապատասխանում ժամանակին, իրականությանը: Արդեն այն սկզբից քերի էր: Գուցեեւ նրանց կարծիքով էական չէր, որ Ղազախստանի եւ Ռուսաստանի հանձնախմբերը հոկտեմբերի 1-ի փոխարեն Արցախ ժամանեցին հոկտեմբերի 17-ին, սակայն սա նույնպես խոսում է նրանց դիրքորոշման ու հստակության մասին: Երբ չասեմ, որ նրանք բոլորովին անպատրաստ են եկել: Իսկ ժամանակը խլում է անմեղ զոհեր: Քաջ գիտենք, որ այդ ակտի ժամանակ եւ դրանից հետո ինչեր են տեղի ունենում Արցախում եւ Շահումյանում: Ինչպե՞ս են նրանք այս ամենը մեկնաբանում:

Հոկտեմբերի 15-ին մեկնեցի Շահումյան: Միանգամից ասեմ, որ իրավիճակը այնտեղ կրկին լարված է մնում: Ուղղաթիռի վայրէջք կատարելուն պես ժողովուրդը հավաքվեց բժշկական կետում: Նրանցից ոմանք իրենց տեղով էին, հույս ունենալով, որ կկարողանան Հայաստան մեկնել: Նրանց պատճառաբանությունները տարբեր էին, սակայն հիմնական պատճառը մեկն է՝ փախչել:

Նրանցից յուրաքանչյուրը վախենում է, որ իրեն էլ է մի օր հերթ հասնելու: Մարդիկ դույլերով, բանկաներով շտապում էին ուղղաթիռը, որպեսզի կարողանան մի քիչ վառելիք վերցնել, մոռանալով, որ այդ ուղղաթիռը դեռ Երեւան պետք է վերադառնա:

Առաջվա պես ոմբակոծությունների տակ է շրջանը: Դեռեւս դատարկ են մնում ազատագրված Բուզլուխ, Մանաշիդ եւ Էրքեջ գյուղերը, որոնք պաշտպանում են ինքնապաշտպանական ջոկատի տղաները:

Ղարաչինար գյուղում տղաները մեզ պատմեցին, թե ինչպես նախորդ օրը Ադրբեջանի օմոնականները БТР-ով հասել են մինչեւ իրենց խրամատները:

- *Բավականին համարձակ են դարձել,*- ասում են տղաները: - *Մեզ ոչ մի կոմյունիկե էլ չի հետաքրքրում, մենք պաշտպանում ենք մեր սահմանը: Երբ փորձենք այլ բարել, ասված գիտի, թե նրանք մինչեւ ու՞ր կհասնեն:*

Լուսանկարները՝ Վահրամ ԹԱԼԱԹՅԱՆԻ

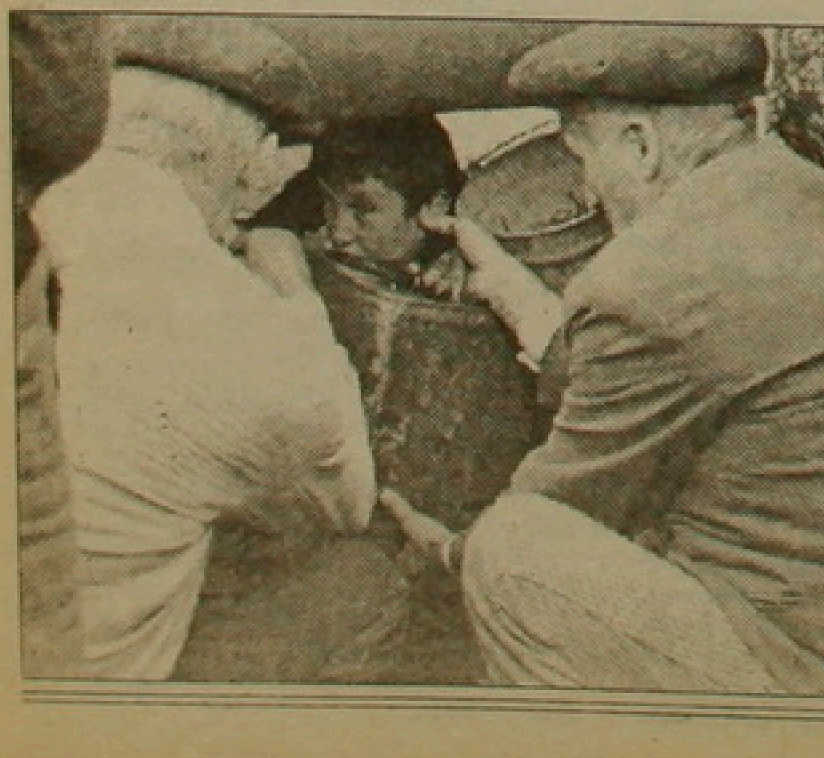

Ժելեզնովոդսկի կոմյունիկեի կապակցությամբ զրուցեցի նաեւ Շահումյանի ինքնապաշտպանական ջոկատների հրամանատար Շահեն ՄԵՂՐՅԱՆԻ հետ:

- Ձեր գնահատականը կոմյունիկեին եւ դրանից հետո ընկած ժամանակահատվածին:

- Կոմյունիկեն մինչեւ այսօր մեզ ոչինչ չի տվել, ընդհակառակը, դրա հրապարակումից հետո երկար ժամանակով շրջանի սահմանային գյուղերը ենթարկվեցին հարձակումների, հատկապես տուժեցին Ղարաչինար, Ղահրուբ եւ Մանաշիդ գյուղերը: Մինչեւ այսօր դեռեւս մենք ոչ մի մեխանիզմ չենք տեսնում, թե ինչպե՞ս են պատկերացնում Ելցինը եւ Նազարբաեւը մեզ մոտ դրությունը նորմալացնելը: Այն կարող է լինել այն ժամանակ, երբ որ լինեն կատարողներ: Մեր խնդիրը Ելցինի եւ Նազարբաեւի միջնորդով դեռեւս չունի լուծման հանգույցներ: Միակ բանը, որ այսօր պետք է մեզ, այն է, որ ավելի կատարելագործենք մեր պաշտպանունակությունը Հայաստանի ավելի ուժեղացնի օգնությունը եւ Ադրբեջանին կանգնեցնենք փաստի առաջ: Ուրիշ ուղի ես չեմ տեսնում:

- Իսկ ինչպե՞ս եք պատկերացնում ձեր պաշտպանունակությունը կատարելագործելը:

- Որ զենքի, զինամթերքի հարցը կարգավորվի: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ Ադրբեջանը բանակից ձեռք է բերում զենքի նոր տեսակներ, Հայաստանը պետք է մտածի, որպեսզի մենք նույնպես ունենանք զենքի նոր տեսակներ: Մյուս կողմից, գուցեեւ Հայաստանն ունի իր ներքին քաղաքական ռեզերվները Ադրբեջանի հետ ինչ-որ հարցեր պարզելու, կոնկրետ մեր խնդրում: Բայց ինձ թվում է, որ դա կլինի այն ժամանակ, երբ մենք Ադրբեջանի համար կդառնանք անհաղթելի կետ: Այդ ժամանակ Ադրբեջանը կգնա քաղաքական զիջումների: Հայաստանը եւ Ադրբեջանը այդ հարցում ունեն տարակարծություններ, իսկ մենք միանշանակ դիրքորոշում, որ այլեւս չենք կարող մնալ Ադրբեջանի գերատեսչական ենթակայության տակ:

Ուստի Նազարբաեւի եւ Ելցինի այդ քայլը ավելի շատ քաղաքական դիվիդենտներ բերեց իրենց, քան թե Ղարաբաղի եւ Շահումյանի ժողովրդին:

Հոկտեմբերի 16-ին Շահումյան ժամանեց Քոքսը իրեն ուղեկցող խմբի եւ Զորի Բալայանի հետ: Նա ցանկանում էր եւս մեկ անգամ մոտիկից ծանոթանալ իրավիճակին: Նա այցելեց Բուզլուխ, ուսումնասիրեց գյուղը, զրուցեց տղաների հետ: Նա եղավ նաեւ Բուզլուխի գերեզմանատանը, որը քարուքանդ էր եղած: Այնուհետեւ այցելեց Ղարաչինար, որտեղ բնակիչների հետ մանրամասնորեն զրուցեց եւ բոլորին հույս հայտնեց, որ ինքը կաշխատի ճնշում գործադրել Բուշի, ոռն էլ իր հերթին Գորբաչովի վրա՝ հարցի լուծման համար: Քոքսը հետաքրքրված էր նույնպես, թե նման ծանր պայմաններում մարդիկ ինչպես են պատրաստվում ձմռանը: Նա եղավ նաեւ Հայ Պարիսում, գյուղի եկեղեցում դրամական նվիրատվություն արեց: Հոկտեմբերի 18-ին Քոքսի խումբը մեկնեց Ստեփանակերտ: Մասնավորապես նա հանդիպեց մեծաքանակ կոմբինատի աշխատավորական կոլեկտիվի հետ, եղավ քաղաքային հիվանդանոցում: Կապված վերջին օրերի իրավիճակի բարդացման հետ՝ ավելացել է զոհերի եւ վիրավորների թիվը: Հիվանդանոցում մենք տեսանք անմեղ վիրավորների՝ 13 տարեկան Արամը, Ստեփանակերտի թիվ 9 դպրոցի աշակերտ, որը վիրավորվել է դասասենյակում: Կրակել էին Կրկժանից ուղիղ դպրոցի վրա: Արամը հրաշքով է մահից փրկվել:

Ինչեւէ, Արցախում նույնպես տեսարանը ծանր էր: Այս ամենին ականատես լինելուց հետո Քոքսը հաջորդ օրը, հոկտեմբերի 18-ին, կազմակերպեց մամուլի ասուլիս, որին ներկա էին գտնվում ինչպես Ղազախստանի եւ Ռուսաստանի հանձնախմբերի լրագրողները, այնպես էլ արտասահմանյան լրագրողներ: Նա բոլորին ներկայացրեց իր տպավորությունները: Նա ասաց, որ իր ունեցած փաստերով հանդես է գալու Նյու Յորքում, Վաշինգտոնում, Օտտավայում, այնուհետեւ Լոնդոնում, այս շաբաթ:

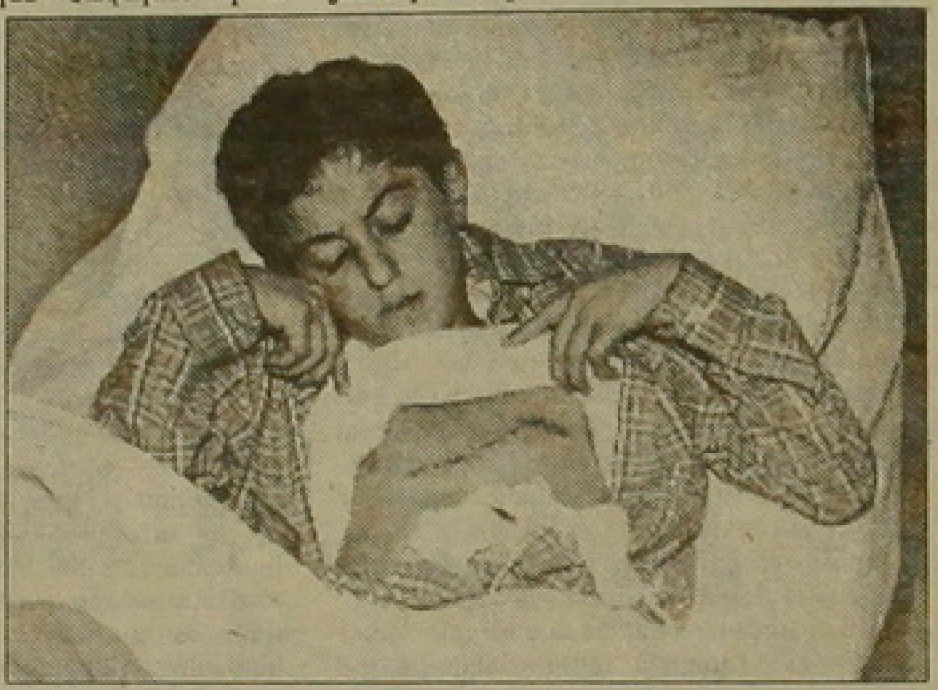

Ես հարցերով դիմեցի ռուս եւ ղազախ լրագրողներից երկուսին:

Ռուսաստանի Գերագույն խորհրդի լրատվական կենտրոնի դեկավար Լեւ ԱԿՍՅՈՆՈՎ:

- Ինչպիսի՞ն է ձեր տպավորությունը:

- Ահավոր: Պատերազմ է: Ես այնքան էլ հույս չեմ կապում այդ առաքելության հաջողության հետ: Ցավոք, երբ մենք եկանք, այստեղ արդեն միայն մեկ գյուղում զոհվել էր վեց մարդ:

- Իսկ ինչու՞ դուք այսքան ուշ եկաք:

- Դրանք զուտ տեխնիկական հարցեր էին:

- Ի՞նչ եք կարծում, հնարավո՞ր է կոմյունիկեի բոլոր կետերն այստեղ իրագործել:

- Ցանկալի կլիներ: Սակայն կարծում եմ, որ ծայրահեղ դժվար է:

- Ինչպե՞ս կբնութագրեիք այս խնդիրը:

- Այն սխալ է: Սակայն ես դեռ չեմ հասկացել սրա պատճառը: Ես եղել եմ Աֆղանստանում, Իրաքում: Այստեղ պատերազմ է:

Կուսման ԻԳԻՆԻԼԵՎ, Ղազախստանի հեռուստալրագրող:

- Ինչպե՞ս կբնութագրեիք ներկա իրավիճակը Արցախում: Այստեղ մարդիկ ասում են, որ կոմյունիկեի ստորագրումից հետո վատթարացել է այն:

- Ես չեմ հավատում դրան: Իսկ մեր առաքելությունը միայն ուսումնասիրելն է: Առայժմ մենք գնահատական չենք տալիս:

- Իսկ ինչպիսի՞ն է ձեր առաջին տպավորությունը:

- Երբ վիճում են երկու եղբայրները, երրորդը պետք է մոտենա նրանց եւ ասի՝ *«Մի կողմ քաշվեք»:*

- Ես կուզեի ձեր առաջին տպավորությունն իմանալ:

- Դե ինչ ասեմ: Ես արդեն մոտ երեք ժամ տեսագրություն եմ արել: Որպես մարդու, սիրտս ցավում է: Ուրիշ ոչինչ:

- Դուք արդեն երկրորդ օրն է Արցախում եք: Ի՞նչ կասեիք:

- Իսկ դուք եղե՞լ եք այստեղ: Ուրեմն ինչու՞ եք ինձ հարցնում:

- Այստեղ մարդիկ ասում են, որ հատկապես կոմյունիկեից հետո վատացել է վիճակը, որ ադրբեջանցիները ավելի համարձակորեն են հարձակվում հայերի վրա:

- Ես այդ մասին առաջին անգամ ձեզնից եմ լսում:

Գայանե ՄԻՐԻԿՅԱՆ

Ձեռնադրություն Գանձասարի վանքում

Գանձասարում տեղի ունեցավ ձեռնադրության արարողություն: Քահանայությունը, որ պակասել, բայց երբեք շղթան չէր կտրել Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցու երկու հազարամյա ընթացքի մեջ, Արցախում հասնում է իր արժանի դիրքին եւ միտում ունի առաջնորդել եւ պահպանել դարերով բազմավորություն ու պետականություն կորցրած հայ ժողովրդին:

Կիրակնօրյա հերթական սուրբ պատարագի ժամանակ ձեռնադրվեցին երկու քահանաներ, ավելացնելով Արցախի թեմի հոգեւորականների կազմը: Նրանցից մեկը Գանձասարի Վրույր սարկավագն էր, իսկ մյուսը՝ Ստեփանակերտի Վ. Փափազյանի անվան պետական դրամատիկական թատրոնի ռեժիսոր Մանվել Ավագյանը, որ մանկավարժական եւ թատերական կրթություն ստանալուց եւ մասնագիտությամբ աշխատելուց հետո վերջնական վճիռ կայացրեց՝ դառնալով օծյալ հոգեւորական:

Նորընծա քահանաները 40 օր պետք է մնան Գանձասարի վանքում եւ որպես պատարագիչ քահանա պատրաստվեն եւ զորանան:

Սամվել ԱԼԵՔՍԱՆՅԱՆ

ՌԱԿ-ի 70-ամյակը նշվեց Բոստոնում

Բոստոն, 13 հոկտեմբեր 1991

Շաբաթ օրը, հոկտեմբերի 12-ի երեկոյան, Ռամկավար ազատական կուսակցության Արեւելյան Ամերիկայի եւ Կանադայի շրջանային վարչության նախաձեռնությամբ եւ կազմակերպությամբ Բելմոնտի Հայ Սրտի հանդիսասրահում կայացավ կուսակցության 70-ամյակին նվիրված երեկո: Երեկոն, որի պատվո նախագահն էր պրոֆ. Բարունակ Թովմասյանը, իր ներկայությամբ պատվել էր Ամերիկայի հայոց առաջնորդ գերշ. տ. Խաժակ եպիս. Պարսամյանը: Նյու Յորքից ժամանել էր Մ. Նահանգներում եւ Կանադայում Հայաստանի Հանրապետության լիազոր ներկայացուցիչ Ալեքսանդր Արզումանյանը: Ներկա էին Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարար Պերճ Զեյթունցյանը, ՌԱԿ-ի Կենտրոնական վարչության ատենապետ, դոկտ. Արշավիր Գյոնջյանը (Կանադա), Կենտրոնական եւ շրջանային վարչությունների անդամներ, տեղի հայ համայնքի ներկայացուցիչներ, բազմաթիվ հյուրեր, մամուլի ներկայացուցիչներ:

Երեկոն հայերենով եւ անգլերենով վարում էր ՌԱԿ-ի «Հայ դատի» խորհրդի Վաշինգտոնի հանձնախմբի պատասխանատու Անի Թոքաթլյանը:

Կարճ խոսքով ելույթ ունեցավ եւ ՌԱԿ-ի 70-ամյակը շնորհավորեց Հայաստանի լիազոր ներկայացուցիչ Ալեքսանդր Արզումանյանը: *«Այսօր իրապես հպարտությամբ եւ գոհունակությամբ է, որ 70-ամյա այս հանգրվանը կքեւակոխենք, որովհետեւ մեր կուսակցության 70 տարիներու գործունեության հիմնական սկզբունքը եւ անոր այսօրվա եւ վաղվա գործունեության սկզբունքը առաջնորդված է միայն եւ միայն հայ ժողովրդի եւ հայոց հայրենիքի գերագույն շահերին ծառայելու անժամանցելի սկզբունքներով»,* իր ելույթում ասաց ՌԱԿ-ի Կենտրոնական վարչության ատենապետ, դոկտոր Արշավիր Գյոնջյանը:

Օրվա գլխավոր բանախոսն էր սփյուռքահայ հասարակական գործիչ, իրավաբան Միսակ Հայկենցը: Նա հանգամանալից կերպով ներկայացրեց ՌԱԿ-ի պատմությունը, նրա խաղացած դերը հայ ժողովրդի կյանքում: Առանձին խոսքով հանդես եկավ «Ազգ» թերթի խմբագիր Հակոբ Պալաբանյանը:

Ներկաներին եւ ժողովրդին իր պատգամը հղեց Գերշ. Տ. Խաժակ եպս. Պարսամյանը:

Երեկոյի ընթացքում ցուցադրվեց նաեւ հոբելյանի առիթով նկարահանված դերասան եւ բեմադրիչ Պերճ Ֆազլյանի *«ՌԱԿ-ի ծառայությունները մեր ազգին»* տեսաժապավենը:

Հանդիսությունն ավարտվեց հյուրասիրությամբ եւ համերգով, ուր հանդես եկան երգիչներ Ջոնի Ռուբյանը եւ հանրահայտ Սանուելը Օհանյան նվագախմբի ընկերակցությամբ:

Մկ. Բոլանդ

digitised by A.R.A.R.@

Նենգափոխողի հետքերով. հարկադրված ուղեւորություն

Հրապարակելով ներկա հոդվածը, որ պատասխանն է մեր թերթի սեպտեմբերի 11-ի համարում լույս տեսած մի այլ հոդվածի, մեր նպատակը չէ, ինչպես հայտարարել էինք նախապես, բանավեճ սկսել քուրդ-եզդի ազգության հարցի շուրջ: Ճիշտ է, այդ բանավեճն արդեն սկսվել էր վաղուց, մեր մամուլի այլ օրգաններում, սակայն կրքերի բորբոքման ներկա պայմաններում, երբ յուրաքանչյուր կողմի ամեն մի հարցում արժանանում է մյուս կողմի միայն անվերապահ մերժմանը եւ ժխտմանը, անիմաստ ենք գտնում մեր թերթի էջերում այսուհետեւ նման ելույթներին տեղ տալ, գոնե առժամանակ, մինչեւ հանդարտվեն բորբոքուն կրքերը: Իսկ ինչ վերաբերում է ներկա հոդվածին, բնականաբար, այն լույս է տեսնում որպես պատասխանով հանդես գալու անզլանալի հնարավորություն:

1991 թ. սեպտեմբերի 11-ին «Ազգ» եռօրյայում տպագրվել է *«Զրադաշտի հետքերով. հարկադրված ուղեւորություն»* հոդվածը: Այն Հայաստանում ապրող եզդիների, հատկապես նրա հոգեւորականության շրջանում, միայն վրդովմունք առաջացրեց, քանի որ բացահայտորեն վիրավորանք էր հասցվել նրանց ու նենգափոխված էին եզդիներին վերաբերող մի քանի առասպելական հարցեր:

Թե վերոհիշյալ հոդվածի հեղինակն ինչ նպատակ է հետապնդել հոդվածը գրելիս, լավ գիտեն միայն այն ընթերցողները, ովքեր ծանոթ են եզդիների պրոբլեմին:

Հոդվածին այսպիսի տողեր են նախորդում. *«Ալիխանե Մամեն ՀՀ Գերագույն խորհրդի Մարդու իրավունքների ու ազգությունների մշտական հանձնաժողովի արտահաստիքային փորձագետ է: Ստորեւ տպագրվող հոդվածում նա անդրադառնում է ցավոտ մի հարցի՝ քուրդ-եզդիական վեճի արմատներին, փորձում օգտակար լինել այդ հակասության հարթման գործում: Նշենք, որ խմբագրությունը ամենեւին դիտավորություն չունի այդ հարցում վճիռ բորբոքելու»:*

Խմբագրական այս նախաբանից հետո, բնականաբար, ընթերցողն իրեն տրամադրում է, որ հանրապետության իշխանության բարձրագույն մարմնի Մարդու իրավունքների ու ազգությունների մշտական հանձնաժողովի արտահաստիքային փորձագետը մարդու իրավունքների ու ազգությունների բնագավառում օրինական ու կիրթ մարդ է, բայց ամենեւին էլ ոչ:

Նախաբանում զարմանք հարուցող եւ հնարովի մտքեր կան, օրինակ, «... *ցավոտ մի հարցի՝ քուրդ-եզդիական*»:

Նախ հարկ եմ համարում ասել, որ մեր ազգը, կամ ազգությունը կոչվում է ոչ թե եզիդ, ինչպես սխալ ձեւով գրված է թերթում, այլ եզդի, իսկ ինքնանվանումը՝ էզդի:

Եւ հետո, զարմանալի է նաեւ նախաբանի հետեւյալ միտքը. *«խմբագրությունը ամենեւին դիտավորություն չունի այդ հարցում վճիռ բորբոքելու»:* Սիրելի «Ազգ», այնպես է ստացվում, որ ոմն Ալիխանե Մամե քո համար ճշմարտության վերջին ատյանն է կամ խորհրդանիշը, որ [illegible] մի ամբողջ ժողովրդի եւ խեղաթյուրել իսկությունը (չնայած, անկեղծ, ես համոզված եմ, որ նա մեր ազգի մասին ամբողջական պատկերացում չունի):

Հոդվածագիրը պատմական փաստերին անտեղյակությունից զատ, որոնց մասին քիչ հետո կխոսվի, իր վերաբերմունքն է հայտնում նաեւ եզդի հոգեւորականների գործողությունների նկատմամբ եւ հավակնում է դառնալ նրանց ուղղություն տվողը: Երբ կարդում ենք. *«Որոշ եզիդի հոգեւորականներ, այդ թվում կրված, կրոնական ազատությունը զգեց գլխապտույտի մեջ: Նրանք սկսեցին բարձր դիրք գրավելու հույսեր փայփայել, ինչպես կոմունիստների ժամանակ որոշ մտավորականներ: Ցավալի է, որ այդ հոգեւորականներն ու մտավորականները սկսել են համագործակցել վերջին շրջանում, իսկ դա կարող է նոր աղետ դառնալ: 'Դրանից խուսափելու միակ միջոցը հասարակական կարծիքի ձեւավորումն է»* պարբերությունը, մարդու մոտ խղճմտանքից զատ ուրիշ զգացում չի առաջանում:

Հոդվածագիրը սարսափած է այն պահից, որ հոգեւորականներն ու մտավորականներն սկսել են համագործակցել վերջերս: Այ քեզ գլուխկոտրուկ: Անհասկանալի է, թե այդ աղետի մեծությունը որքա՞ն կլիներ, եթե այդ համագործակցությունը մի քանի տարի առաջ լիներ, կամ մի քանի տարի հետո:

Հետաքրքիր է, թե այս վերջին շրջանում ի՞նչ ճակատագրական հարց ու վիճակ են ընպաստում մեզ, որ այդ համագործակցությունը աղետալի է դարձել: Հիշո՞ւմ եք, թե երկրում ինչ աղմուկ բարձրացրին, երբ փոքրիկ Արցախի մի քանի գործարան արդար ու սուրբ նպատակի համար գործադուլի մեջ էին:

Սիրելի ընթերցող, սա ինչքան նման է այն մտքին, որ 3-4 տարի առաջ սիրում էին կրկնել. *«անկանխատեսելի հետեւանքներ են սպասվում...»:*

Հոդվածում այնուհետեւ գրվում է. *«Համայնքն ի վերուստ բաժանված է երեք հիմնական կաստայի՝ շեյխ, փիր ու մրիդ: Առաջին երկուսը քիչ տարբերությամբ համարվում են հոգեւոր խավ, իսկ երրորդը՝ հավատացյալ»:*

Թող հոդվածագիրն ու անծանոթ ընթերցողն իմանան, որ մրիդ նշանակում է ոչ թե հավատացյալ, այլ՝ հետեւորդ, աշակերտ: Այնպես է ստացվում, որ շեյխերն ու փիրերը հավատացյալ չեն:

Ավելի շատ անտեղյակության մասին է վկայում հետեւյալ «միտքը». *«Ամեն մի մրիդի ծուխ ունի իր հոգեւոր սպասավորները ... մոտ 10-15 հոգի, որոնք բավարարում են նրա կրոնական կարիքներն ու պահանջմունքները»:*

Յուրաքանչյուր եզդին գիտի, որ ոչ թե ամեն մի մրիդ, այլ նույնիսկ ամեն մի հոգեւորական ունի իր կրոնական սպասավորները: Այո, այո, եզդի հոգեւորականն էլ ունի իր հոգեւորականը, բացի այդ, ոչ թե ամեն մի եզդի ընտանիք, այլեւ ամեն մի եզդիական թեմ ունի 3 կամ 4 հոգեւորական:

Կեղծ է նաեւ հետեւյալը. *«Հոգեւորականների ապրուստի միջոց են համարվում մրիդի ծխական կամավոր նվիրատվություններն ու զոհողությունները»:* Ոչ միայն հիմա, այլեւ նախկինում, յուրաքանչյուր հոգեւորականի եկամտի միջոց է համարվել նրա եւ նրա ընտանիքի անդամների աշխատանքի արդյունքը, առավել եւս հիմա, երբ զուտ հոգեւոր գործունեությամբ զբաղվող մարդ չկա: Դա հոդվածագիրն էլ գիտի:

Անիրազեկությունը այն աստիճանի է հասել, որ *«Ավեստա»*-ն համարվել է եզդիական սուրբ գիրք: «Ավեստան» հին իրանական դուալիստական կրոնի սուրբ գիրքն է: Չթերթենք ամենատարբեր գրքեր ու հանրագիտարաններ, բայց գոնե մեկը՝ «Աթեիստի գրպանի բառարանը» («Հայաստան» հրատարակչություն, Երեւան, 1983, էջ 85). *«Զրադաշտականություն, պարսիզմ-հին իրանական դուալիստական կրոն, որը ծագել է մ. թ. ա. 10-7-րդ դդ. եւ տարածվել Միջին Ասիայում եւ Ադրբեջանում: Նրա հիմնադիրն է համարվում Զրադաշտ մարգարեն, որին վերագրում են զրադաշտականության «Սուրբ գրքի»՝ Ավեստայի հնագույն մասը՝ գաթը եւ հին պարսիկների հիմնական կրոնական պատկերացումների ամբողջությունը»:*

Ուրիշ բան է, որ մեր կրոնում կա զրադաշտականության ազդեցություն, մի բան, որ յուրահատուկ է մնացած կրոններին, բայց, որ մեր՝ եզդիների կրոնը զրադաշտականության, առավել եւս «Ավեստայի» հետ ընդհանրություն չունի, անվիճելի է: Առավել եւս, երբ *«Զրադաշտականության հիմնական գաղափարը կայանում է երկու հավերժ գոյատեւող ուժերի՝ Ահուրամազդի եւ Անհրա-Մայնյուի պայքարի ճանաչման մեջ: Ահուրամազդը մարմնավորում է լույսը, բարին, ճշմարիտը եւ կյանքը, Անհրա-Մայնյուն՝ խավարը, չարը, սուտը, մահը»* (նույն բառարանից): Իսկ եզդիների կրոնում կա միայն մեկ ուժ՝ բարին: Այնպես որ, չարժե հին պարսիկների քաղաքակրթության արդյունքն ու ներկա պարսիկների նախնիներին վիրավորել եւ ուրիշի ունեցածին աչք տնկել, բարոյական չէ: Եվ, հետեւաբար, սխալ է, երբ որ «հոդվածում» կարդում ենք *«եզդիականությունը, այսինքն՝ զրադաշտականությունը»:*

Ոչինչ, որ եզդիներին եւ հատկապես նրանց մասին գրված տողերը գրված են դիլետանտի մակարդակով, բայց «հեղինակը» չի պատասխանել իր իսկ առաջ քաշած հարցին, երբ գրել է. *«Մեզ մոտ եզդիները աղավաղված են մեկնաբանում եզդիականությունը..., քանի որ, հակառակ ժողովրդի ցանկության, հետապնդում են քաղաքական նպատակներ՝ եզդիներին առանձին ժողովուրդ են համարում»:*

Այ, հենց այս նախադասությունն է, որ պետք է գնահատվի ու պարզաբանվի:

Նախ, ինչո՞ւ պետք է եզդիները աղավաղված մեկնաբանեն «եզդիականությունը», լավ է, որ չի գրվել, թե հոգեւորականներն են սխալ մեկնաբանում «եզդիականությունը», չնայած հոգեւորականներն էլ եզդի են: Եւ հետո, պետք է ասել, որ «եզդիականություն» բառը, տերմինը չինծու է ու անբնական: Կարելի է ասել, որ ոչ միայն պատմական փաստերը, այլեւ «նախադասությունների» տրամաբանական միտքը գրված է դիլետանտի մակարդակով: Ահա մի օրինակ. *«...եզդիները... հակառակ ցանկության, հետապնդում են քաղաքական նպատակներ...»:* Հասկացվում է, որ եզդիները ժողովրդի մի մասը չեն եւ կամ եզդիները ո՞ր ժողովրդի ցանկությանն են հակառակ հետապնդում, այդ ժողովրդի անունն ի՞նչ է:

Դիլետանտությանը հաջորդում է վուլգարիզմը, զոհիկարանությունը: Ահավասիկ. *«Ամերիկա հայտնագործելու մոլուցքը եզդիներով զբաղվողներին կանգնեցրեց թշնամիների այն տողանին, որ քրդական, արաբական ու իրանական ազգայնամոլներն են...»:*

Անիմաստ եմ համարում վեճն ու հանդիմանությունը, բայց եզդի ժողովուրդն ինքը կասի եւ ասում է, թե ո՞վ է վերոհիշյալ ժողովուրդների կողքին կանգնած:

Հոդվածում տեղ գտած կեղծիքն ու քաղաքակիրթ ներկայանալը ոչ թե պարկեշտություն ու զգայունություն են առաջացնում, այլ՝ խղճահարություն ու կարեկցանք, որովհետեւ, էլի եմ կրկնում, այդ կեղծիքը ոչ այնքան գիտակցված է, որքան դիլետանտության վկայություն:

Հեղինակն այսպիսի տողեր ունի. *«Ամեն մի քաղաքակիրթ մարդ, անկախ իր հավատից, պարտավոր է հարգանքով վերաբերվել... հոգեւոր արժեքների նկատմամբ»:*

Տեսնենք, թե «քաղաքակիրթ մարդը» ինչպե՞ս է «պարտավոր հարգանքով վերաբերվել... հոգեւոր արժեքներին»: Ահա. *«...հանրապետության ողջ բնակչությանը մոտիկից ծանոթացնել խնդրին, որ նրանք չենթարկվեն եզդի հոգեւորականների սադրանքին ու անհրաժեշտության դեպքում պահանջեն, որ իր* (ինչո՞ւ ոչ իրենց - Հ. Թ.) *տգետ հայով հասարակությանը չմոլորեցնեն...»:*

Այ քեզ «քաղաքակիրթ մարդ» եւ ՀՀ Գերագույն խորհրդի մարդու իրավունքների ու ազգությունների մշտական հանձնաժողովի արտահաստիքային փորձագետ, բա՜...

Հետաքրքիր է նաեւ հետեւյալը. *«Հիշում եմ, երբ հոգեւորականները գլուխ բարձրացրին, նախկին վարչակարգին ծառայող մտավորականները վիրավորեցին նրանց կրոնական զգացմունքները, ինչպես անցած տարիներին: Զանգվածն [illegible] վերջիններիս դեմ, եւ բոլոր բերությունները շրջեցին նրանց երեսին: Մտավորականները նրանց դեմ հանեցին քրդական գործոնը, փոխանակ փոխզիջման գնալու: Այս ձեւով մտավորականները ստիպեցին սխալվել՝ իրենց առանձին ազգ ճանաչելով»:*

Տեսնենք, թե հոդվածագիրն ինչպես են պատասխանել *«նախկին վարչակարգին ծառայող մտավորականները վիրավորեցին նրանց կրոնական զգացմունքները»* նախադասությանը: Ստիպված եմ կրկնել հենց հոդվածի հեղինակի խոսքերը. *«մոլուցքը եզդիներով զբաղվողներին կանգնեցրեց թշնամիների այն տողանին, որ քրդական, արաբական ու իրանական ազգայնամոլներն են», «իր տգետ հայով»* (խոսքը եզդի հոգեւորականության մասին է):

Անտեղյակ ընթերցողը կարող է չհասկանալ հետեւյալ նախադասությունը. *«Այս ձեւով մտավորականները ստիպեցին սխալվել՝ իրենց առանձին ազգ ճանաչելով»:* Այսինքն՝ կարելի է հասկանալ, որ գլուխ էին բարձրացրել մեկ այլ մտադրությամբ, բայց *«մտավորականները ստիպեցին սխալվել»:*

Ոչ, սիրելի ընթերցող, եզդիները ստիպված չէին իրենց առանձին ազգ ճանաչել, նրանք առանց այդ էլ առանձին ազգ էին եւ են, բայց նրանք ուզում էին վերացնել իրենց նկատմամբ 1931 թ. թույլ տրված անարդարությունը, որի մասին քիչ հետո կխոսվի:

Յուրաքանչյուր եզդի շատ լավ հիշում է նաեւ այն, թե Ալիխանե Մամեն ինչ դեր է գրավել Հայաստանի եզդիների արդարության համար վերականգնման շարժման նկատմամբ: Ընթերցողը թող դա էլ իմանա: Թե չէ ստացվում է, որ նա «բարի հրեշտակ» է եղել, իսկ մնացած մտավորականները նրանից վատն են եղել: Ոչ, այդպես չէ, եւ դա շատ լավ երեւում է քննարկվող «հոդվածից»: Եվ հետո, չես հասկանում, «հոդվածագիր»-ն ինչո՞ւ է իրեն մտավորականների շարքում համարում: Չէ որ նա, ինչպես գրված է «նախաբան»-ում, Հայաստանի Գրողների միության քուրդ գրողների բաժանմունքի նախագահն է:

Յուրաքանչյուր մարդ, երբ որ խոսում է կամ գրում, ամենից առաջ պետք է իրեն հաշիվ տա, թե ինքն արդյո՞ք բարոյական իրավունք ունի «խրատելու» եւ «ուսուցանելու» այն մարդկանց, որոնց պատմական բարոյական շատ նորմեր ինքը ոտնահարել է եւ հիմա իր բերությունները քողարկելու համար զբաղվում է աղմկարարությամբ:

Այո, ինչպես հոդվածագիրն է գրում. *«դուր գալու ժամանակներն անցել են»* եւ եզդի ազգն արդեն չի լռի եւ իր յուրաքանչյուր զավակին ինքն է գնահատելու եւ ոչ թե մի քանի ինքնակոչներ:

Իսկ հիմա տեսնենք, թե որքանով է ճիշտ հետեւյալ «միտքը». «իրենց (եզդիները - Հ. Թ.) ճանաչել առանձին ազգ»:

Բնական է, որ առանց փաստերի այնքան էլ հեշտ չէ համոզել, հատկապես այլազգի եւ պրոբլեմին անծանոթ ընթերցողներին, որ եզդիները առանձին ազգություն են: Հետեւաբար, մի քանի փաստ վերցնենք:

1921 թ. Էջմիածնում լույս է տեսել Հակոբ Ղազարյանի (Լազո) *«Շամս»* հայատառ այբբենարանը, որի առաջին էջին գրված է. *«Մարա զառիեդ կիրմանջան վե եզդիան»:* Հայերեն բառացի թարգմանությունը սա է՝ *«Կուրմանջ եւ եզդի երեխաների համար»:* Յուրաքանչյուր եզդի եւ քուրդ եւ այլազգի գիտակ մարդ գիտե, որ կուրմանջը քրդերի ինքնանվանումն է: Ահա դրա հաստատման մի օրինակ. (Курд, или курманж (самоназвание), Народы мира - историко-этнографический справочник, Москва, Советская энциклопедия - 1988).

Ինքնին հասկանալի է, որ «Շամս»-ը նախատեսված է եղել քուրդ եւ եզդի երեխաների համար, այսինքն՝ տարբեր ազգությունների երեխաների:

1922 թ. Երեւանում լույս է տեսել *«Հայաստանի ազգաբնակչությունը - ըստ սեռի, տարիքի, գրագիտության եւ ազգության, 1922 թ. գյուղատնտեսական վիճակագրության նյութեր»* հայերեն-ռուսերեն գրքույկը: Նրանում ամենատարբեր վիճակագրական նյութերի հետ միասին նշված են նաեւ հանրապետության գլխավոր ազգությունները: Ահա դրանք հերթականությամբ. հայեր, թուրք-թաթարներ, ռուսներ, եզդիներ, ասորիներ, հույներ, քրդեր:

1929 թ. Թիֆլիսում հրատարակվել է *«1926 թ. համամիութենական մարդահամար, ԽՍՀՄ, բաժին 1, ազգություն - մայրենի լեզու - տարիք - գրագիտություն»* վիճակագրական գիրքը: Հասկանալի է, որ ազգություն բաժնում նշված են եղել այն ժամանակվա ազգերն ու ազգությունները՝ ըստ կարգի: Եվ ահա բոլոր տեղերում 154 համարի տակ գրված է քրդեր, իսկ 155-ի տակ՝ եզդիներ:

1936 թ. Երեւանում լույս է տեսնում *«Հայաստանի Սոց. Խորհ. Հանրապետության բնակավայրերն ու ազգաբնակչությունը»* վիճակագրական գրքույկը, որի «ծանոթագրություններ»-ում մասնավորապես կարդում ենք.

3. Բնակչության թիվը տրված է ըստ 1931 թ. մարդահամարի, որը ԽՍՀՄ ազգաբնակչության ամենավերջին տրված հաշվարկն է՝ ճանաչված ու հաստատված:
4. «Ռուս եւ ուկրաինացի» սյունակի մեջ մտել են սակավաթիվ բելոռուսներ, որոնք 1931 թ. առանձին հաշվառի ենթարկված չեն եղել:
5. Նույն պատճառով «թուրքեր» սյունակի մեջ մտել են սահմանափակ թվով իրանցիներ ու կարափափախներ:
6. «Քրդեր» սյունակի մեջ մտել են ԽՍՀՄ-ում այդ ազգության գերակշռող մեծամասնությունը կազմող եզդիները:

Հարգելի ընթերցող, եթե հետագայում բելոռուսների, իրանցիների նկատմամբ թույլ տրված «տեխնիկական դժվարությունն» ուղղվեց, բայց եզդիների եւ շատ ու շատ այլ ազգերի նկատմամբ թույլ տրված «տեխնիկական դժվարությունը» չուղղվեց, քանի որ դա որոշ մարդկանց, ինչպես ասում են, ձեռք էր տալիս: Չնայած մինչեւ 1989 թ. համամիութենական մարդահամարի տվյալներում եւ զանգվածային լրատվության միջոցներում «եզդի»-ն չհիշատակվեց, բայց յուրաքանչյուր եզդու անձնագրում «ազգություն» սյունակի դեմ գրված էր ու գրվում է «եզդի»: Ծիծաղելին ու զավեշտականը հենց այդ էր, որ մարդիկ անձնագրով եզդի էին ու են, եւ համապատասխան հարցումների ժամանակ նշում էին այդ անունը, բայց հետո ինչ-որ մի «ամենագետ» ձեռք այն դարձնում էր «քուրդ»:

Իսկ հիմա մի քանի խոսք «Ազգ»-ի քննարկվող հոդվածի եզրափակող նախադասությունների մասին, որոնք հետեւյալն են. *«Հայաստանում անթույլատրելի է շրջանառության մեջ դնել հակաքրդական հիստերիայի հեղինակների ասույթներն ու սկզբունքները: Ինչպես հայերը, այնպես էլ քրդերը տարածաշրջանում ունեն իրենց լուծելիք հիմնախնդիրները»:*

Թե խոսքն ինչ «հակաքրդական հիստերիայի» մասին է, հեղինակն այդ մասին ոչինչ չի ասում, որովհետեւ զգացվում է իսկությունը արհեստականորեն օտարական ներկայացնելու եւ եզդիների նկատմամբ հակակրանք բորբոքելու միտումը: Իսկ ամենավերջին նախադասությունը նախորդի էժանագին շարունակությունն է, միայն այն տարբերությամբ, որ քողարկվելով հայերով, հոդվածագիրը ձգտում է հայերից իր թե կողմնակիցներ շահել:

Թող որոշ մարդիկ չձգտեն ու չփորձեն շինծու լարվածություն ստեղծել եզդիների ու քրդերի, եզդիների ու հայերի միջեւ: Դա չի ստացվի:

Հասան ԹԱՄՈՅԱՆ
Հայաստանի [illegible] վարչ., «Եզդիների ձայն» թերթի խմբագիր

digitised by A.R.A.R.@

Տ. Նակայամայի այցը Մոսկվա

Ըստ երեւույթին, Ռուսաստանի արտաքին գործերի նախարարի տեղակալ Գեորգի Կունաձեի կանխագուշակումը այն մասին, որ պետք չէ սպասել որեւէ «տարածքային» արդյունքների ճապոնիայի արտաքին գործերի նախարար Տարո Նակայամայի Մոսկվա կատարած այցից, լիովին [illegible] դուրս եկավ: ճապոնիայի եւ Խորհրդային Միության արտաքին գործերի նախարարներ Տ. Նակայամայի եւ Բ. Պանկինի [illegible] նամակներ: Նրանցից մեկում ասվում է, որ Իտուրուպ, Շիկոտան, Կունաշիր եւ Խաբոմայի կղզիների բնակիչները իրավունք ունեն առանց վիզայի այցելել ճապոնիա, իսկ ճապոնացիները՝ այդ կղզիներ: Նման առաջին այցերը [illegible] արդեն մինչեւ այս տարվա վերջը: Երկրորդ նամակի համաձայն, ավելացվում է ԽՍՀՄ-ում եւ ճապոնիայում [illegible] լրագրողների խմբերը (30-ից 50):

Իսկ բանակցությունների գլխավոր արդյունքը, ըստ երեւույթին, այն է, որ մի կողմից Ռուսաստանը ու Միությունը եւ մյուս կողմից ճապոնիան համաձայնեցին խաղաղ պայմանագրի կնքման ուղղությամբ տարվող աշխատանքները արագացնելու անհրաժեշտության հետ: Այդ մասին են վկայում ճապոնիայի նախարարի, ԽՍՀՄ նախագահ Մ. Գորբաչովի եւ Ռուսաստանի նախագահ Բ. Ելցինի հետ ունեցած հանդիպումների արդյունքները: Ըստ ԽՍՀՄ նախագահի մամուլի ծառայության ղեկավար Անդրեյ Գրաչովի, [illegible]

Ավելի [illegible] այդ մասին արտահայտվեց Ռուսաստանի նախագահը: Տ. Նակայամայի հետ հանդիպումից հետո նա հայտարարեց, որ ինքը կողմ է «**տարածքային սահմանազատման**» խնդրի լուծման [illegible] ժամկետում [illegible] 9 տարում: Ավելի վաղ Բ. Ելցինը իր հինգփուլային ծրագրի իրականացման համար սահմանել էր 20 տարի ժամկետ:

Ռուսաստանի դիրքորոշման այդպիսի [illegible] Տ. Նակայաման [illegible] «**Մենք,- ասաց Տ. Նակայաման,- [illegible]**» Նա Ռուսաստանի նախագահին հայտնեց ճապոնիայի կառավարության շնորհակալությունը:

Սակայն, ճապոնիայի հետ հարաբերությունների արագ կարգավորման հեռանկարը, ըստ երեւույթին, ոչ բոլորին է բավարարում: Ռուսաստանի ժողովրդական պատգամավորներ Սերգեյ Բաբուրինը եւ Նիկոլայ Պավլովը, որոնք օրերս եղել էին Սախալինում եւ Կուրիլյան կղզիներում, Մոսկվայում տեղի ունեցած մամլո ասուլիսում նորից հայտարարեցին, որ իրենց համար «**հյուսիսային տարածքների խնդիր չկա, այլ կա միայն Ռուսաստանի կազմում Կուրիլյան կղզիների վերականգնման խնդիր**»: Նրանց խոսքերով, «**անթույլատրելի է որեւէ տարածքային վերաբաժանում**»:

Ս. Բաբուրինը եւ Ն. Պավլովը հաղորդեցին, որ Սախալինի մարզի ղեկավար Վալենտին Ֆյոդորովի [illegible] լիս այնտեղ ազատ տնտեսական գոտի ստեղծելու կողմ: Սախալինի մարզի ղեկավարի եւ հենց այդ կղզիների բնակիչների մեծ մասը չեն ցանկանում ճապոնիայի իրավասության ներքո լինել, իսկ Կուրիլյան շրջանային խորհուրդը հայտարարեց, որ «**Ռուսաստանի կողմից դավաճանության դեպքում**» [illegible]

Ս. Բաբուրինը եւ Ն. Պավլովը հայտարարեցին նաեւ, որ մտադիր են հանդիպել Ռուսաստանի նախագահ Բ. Ելցինի հետ [illegible]

Ի տարբերություն Ս. Բաբուրինի եւ Ն. Պավլովի, [illegible] Սախալինի մարզխորհրդի նախագահ Անատոլի Ակսյոնովը գտնում է, որ «**հիմնական մեղքն այն բանի համար, ինչ հիմա տեղի է ունենում Սախալինում եւ Կուրիլյան կղզիներում, ընկնում է ճապոնական կողմի վրա**»: Նա մասնավորապես նշեց, որ ըստ [illegible] լուրերն այն մասին, թե վիճելի տարածքների հարցը գործնականապես լուծված է, առաջինը հայտնվում են ճապոնական մամուլում: Ա. Ակսյոնովի կարծիքով, նմանատիպ գործողությունները ճապոնիայի կողմից «**ոչ թե նպաստում են խնդրի լուծմանը, այլ հակառակը, հետաձգում են այն**»: Ինչ վերաբերում է ճապոնիայի հետ բանակցություններին, ապա, Ա. Ակսյոնովի կարծիքով, դրանք անհրաժեշտ են, սակայն «**վատ է, որ մենք զիջում ենք մեր տարածքները, իսկ ճգնաժամի պահին դա կրկնակի անթույլատրելի է**»:

Այլ խոսքերով, ներկա պահին ճապոնիայի հետ տարածքային սահմանազատման խնդիրը դժվար թե հնարավոր լինի լուծել, եթե հաշվի չառնվի Ռուսաստանի եւ, մասնավորապես, Կուրիլների բնակչության կարծիքը: Ըստ երեւույթին, դա սկսում են հասկանալ եւ ճապոնացիները: Համենայն դեպս, Ռուսաստանի արտգործնախարարության պաշտոնական ներկայացուցիչներից մեկը ենթադրություն հայտնեց, թե Մոսկվային 2,5 միլիարդ դոլլարի օգնություն ցուցաբերելու Տոկիոյի որոշումը թելադրված է մասնավորապես նրանով, որ ճապոնիան ձգտում է հաղթահարել անցյալի ստերեոտիպերը, փոխել ռուսաստանցիների հասարակական կարծիքը եւ ներկայանալ ոչ թե թշնամու, այլ բարեկամի կերպարանքով: Դիվանագետի կարծիքով, Գերմանիայի օրինակը վկայում է այն մասին, որ այդ նպատակը միանգամայն իրագործելի է:

Խորհրդա-կուբայական հարաբերությունների դժվար տարին

ԽՍՀՄ-ի եւ Կուբայի համար այս տարին կարող է լինել ամենադժվարը երկկողմանի առեւտրա-տնտեսական հարաբերությունների համար: Ինչպես հաղորդեցին «ԻՖ»-ի թղթակցին ԽՍՀՄ արտաքին-տնտեսական կապերի նախարարությունում, գործնականորեն արտադրանքի բոլոր տեսակների փոխադարձ մատակարարումների ժամկետացանկերը խախտված են: Կուբայի համար, հատկապես, ազդեցիկ եղավ խորհրդային պարենային ապրանքների մատակարարումների, այդ թվում հացահատիկի, փաստացի դադարեցումը, որի հետեւանքով զգալիորեն նվազեց Կուբայի շաքարի ԽՍՀՄ ներմուծման քանակը:

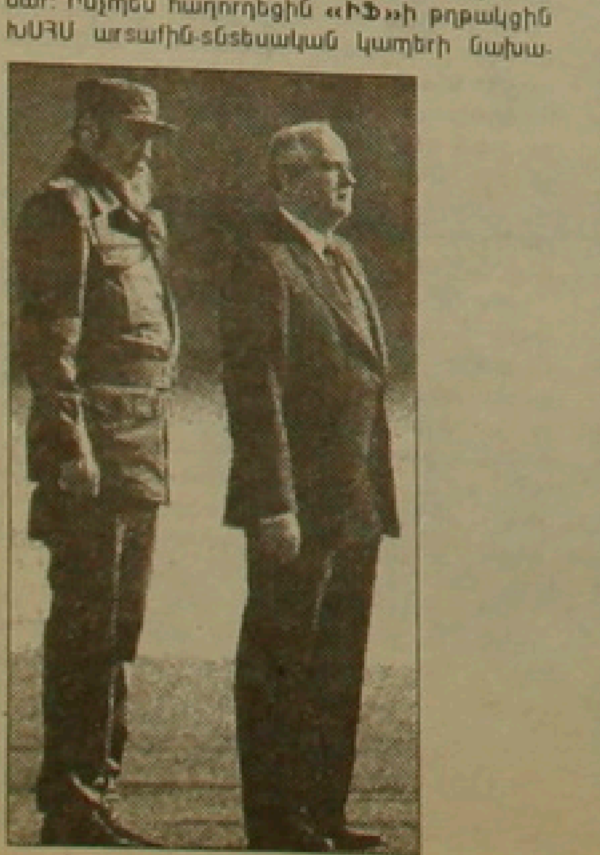

Փորձելով փոխհատուցել կորուստները, Կուբան սկսեց ԽՍՀՄ-ի համար նախատեսված շաքարի մի մասը նետել համաշխարհային շուկա: Դրանով նա ձգտում է վալյուտա ձեռք բերել, ԽՍՀՄ չմատակարարված սննդամթերքը եւ ապրանքները ուրիշ աղբյուրներից ստանալու համար:

Կուբայական շաքարի դեֆիցիտը լուրջ խնդիր դարձավ եւ ԽՍՀՄ-ի համար: Ինչպես ասաց նախարարության փորձագետներից մեկը, համաշխարհային շուկայում այդ մթերքի գնման հնարավորությունները շատ սահմանափակ են: Մեր երկրների միջեւ կապերի խախտման փաստը շաքարի համաշխարհային շուկայում ստեղծում է մի իրավիճակ, որը չափազանց աննպաստ է Մոսկվայի համար, քանի որ նա, Կուբայի նման, տառապում է վալյուտային միջոցների պակասից:

Փորձագետը կասկածի ենթարկեց վերջերս ԽՍՀՄ գործարար շրջանակներում քննարկվող այն գաղափարը, որ հնարավոր է շաքար գնել Բրազիլիայից:

Պաղեստինյան հարցը Թեհրան-91 կոնֆերանսում

Մադրիդում անցկացվելիք խաղաղության համաժողովի նախապատրաստական աշխատանքներին զուգընթաց Թեհրանում հրավիրվեց պաղեստինցիների հեղափոխության պաշտպանության նշանաբանով մեկ այլ համաժողով: Ի՞նչ նպատակ են հետապնդում թեհրանյան համաժողովի կազմակերպիչները: Արդյոք այն չի՞ հետապնդում արաբա-իսրայելյան բանակցությունները ձախողելու դիտավորություն, ինչպես պնդում են արեւմտյան մամուլի ներկայացուցիչները: Այդ հարցի պատասխանը տվեց Իրանի իսլամական հանրապետության նախագահ Ռաֆսանջանին, համաժողովի բացմանն արտասանած իր ելույթի ժամանակ: Նա դատապարտեց թեհրանյան եւ մադրիդյան համաժողովների միջեւ որեւէ կապի առկայության մասին ենթադրություններ անող մեկնաբաններին, համարելով նրանց չարամիտ դիտավորություններ ունեցող սադրիչներ:

Մերձավոր արեւելքի հարցերով զբաղվող քաղաքագետներն այն կարծիքին են, որ թեհրանյան համաժողովի կազմակերպիչները հավաքի նախօրեին բոլորովին այլ սպասելիքներ ունեին, սակայն իրերի բերումով փոխվեցին թե՛ համաժողովի նշանաբանը եւ թե՛ ներկայացուցչակա՛ն կազմը: Հիշեցնենք, որ այս տարվա մայիսին Թեհրան ժամանած պաղեստինյան հանձնախմբերի մասնակցությամբ Իրանի մեջլիսում գումարված համատեղ նիստերի ժամանակ որոշում կայացվեց այսուհետ Թեհրանում անցկացնել պաղեստինյան հեղափոխության պաշտպանության նշանաբանով ամենամյա համաժողովներ: Այդ միջոցառումները պիտի կոչված լինեին պաշտպանելու պաղեստինցիների ամենատարրական շահերը՝ Իսրայելի ոչնչացումը եւ Պաղեստինի ազատագրումը: Համաժողով անցկացնելու համար հատկացվեցին հսկայական միջոցներ:

Սակայն այդ ժամանակ դեռեւս ոչ մեկին հայտնի չէր, որ Մերձավոր Արեւելքի խաղաղության համաժողովը կարող է իրականություն դառնալ: Ոչ մեկի մտքով անգամ չէր անցնում, թե ԱՄՆ-ի ջանքերը, խաղաղության համաժողով անցկացնելու ուղղությամբ, կարդյունավորվեն: Ինչեւէ, այլեւս կասկած չկա, որ հոկտեմբերի վերջերին տեղի է ունենալու դարակազմիկ իրադարձություն: Այդ էր պատճառը, որ թեհրանյան կոնֆերանսի կազմակերպիչները եւ մասնակիցները կանգնեցին փակուղու առջեւ, քանի որ բոլոր նրանք, ովքեր մտադիր էին այդ համաժողովի ամբիոնից իրենց կոչն ուղղել պաղեստինցիներին, առայժմ զբաղված են մադրիդյան համաժողովի նախապատրաստական աշխատանքներով եւ առանձնապես մեծ ուշադրությամբ չեն հետեւում այս օրերին Թեհրանում անցկացվող համաժողովի աշխատանքներին: Այդ է վկայում թեհրանյան համաժողովի ներկայացուցչական կազմը, որտեղ Պաղեստինի ազատագրության կազմակերպությունից ներկայացված է միայն ՊԱԿ-ի դեսպանը Թեհրանում, եւ իրենց մասնակցությունն են բերել պաղեստինյան շարժումների ոչ այնքան հեղինակավոր անդամներ: Մասնակիցների մեջ թերեւս ամենահեղինակավոր դեմքը Վ. Ջումբլաթն է, որ հոկտեմբերի 20-ին հանդես եկավ պաղեստինյան հարցի լուծմանն ուղղված ԱՄՆ-ի շահախնդիր քաղաքականությունը դատապարտող ելույթով: Հետաքրքիրն այն է, որ նույնիսկ Սիրիան այդ համաժողովին չի ներկայացել իր պետական պաշտոնական հանձնախմբով, այլ միայն բավարարվել է Թեհրանում հավատարմագրված Սիրիայի դեսպանի եւ մի քանի ընդդիմադիր կուսակցությունների ներկայացուցիչների մասնակցությամբ:

Գ. ՍՈՍՅԱՆ

Աֆղան ժողովրդի միասնության միակ երաշխիքը իսլամն է

Շուրջ մեկ ամիս առաջ Խ. Միության եւ ԱՄՆ-ի ղեկավարները համաձայնության եկան Աֆղանստանում հակամարտ ուժերին զենքի եւ զինամթերքի մատակարարումը դադարեցնելու վերաբերյալ: Նշենք նաեւ, որ համաձայնագիրը կիրականացվի 1992 թ. հունվարից: Միեւնույն ժամանակ ՄԱԿ-ը հսկողություն է սահմանելու Աֆղանստանում ժամանակավոր կառավարություն ստեղծելու եւ ընտրություններ անցկացնելու ժամանակ: Իրանը եւ Պակիստանը նույնպես հանդես են եկել բանակցությունների միջոցով եւ քաղաքական ուղիներով աֆղանական հարցը լուծելու առաջարկով: Թվում է, թե հարցի կարգավորման համար արդեն կան բոլոր անհրաժեշտ նախադրյալները: Սակայն Աֆղանստանի հարցերով զբաղվող որոշ մասնագետների կարծիքով, այդ փոփոխությունները կպառակտեն աֆղան մոջահեդների միասնությունը, որն իր հետ կբերի բացարձակ անիշխանություն:

Դեռեւս մեկ ամիս առաջ *«Ուոլ Սթրիթ Ջորնըլ»*-ի մեկնաբանը, անդրադառնալով Աֆղանստանի հարցին, նշել էր, որ ընդդիմադիր ուժերից ստեղծված ալիանսը կանգնած է պառակտման եզրին, դիմադրության շարքերը համալրող ուժերն այլեւս չեն համագործակցում:

Շատերի կարծիքով, ներկայումս ազգային միասնության միակ երաշխիքը իսլամն է: Այդ տեսակետի կողմնակիցները իսլամական հանրապետություն ստեղծելուց բացի այլ հեռանկար չեն տեսնում: Այդպիսի մի վարչակարգում հավատացյալները ենթարկվում են ամենազոր Ալլահի կամքին, գործում են Շարիաթի օրենքները: Սակայն Աֆղանստանի որոշ հարեւաններ գերադասում են ունենալ ռուսի ենթարկված մի հարեւան, քան իսլամի օրենքներով ղեկավարվող դրացի: Համենայն դեպս, կրոնի հարցը մինչեւ աֆղանական պատերազմի ավարտը կմնա երկրորդ պլան:

Աֆղանստանի հարցերին քաջատեղյակ, Կալիֆոռնիայում բնակվող աֆղան տնտեսագետ դոկտ. Սեդիկ Նուրզայը այն կարծիքին է, որ Քաբուլի վարչակարգը ռազմականապես հզոր է եւ կարող է նույնիսկ Խ. Միության կողմից մատակարարվող օգնության դադարեցումից հետո պահպանել իր իշխանությունը: Բանն այն է, որ իշխող վարչակարգը նախապես պահեստավորել է անհրաժեշտ քանակությամբ զենք եւ զինամթերք: Այդ քանակությունը, ասում է Նուրզայը, կբավարարի առնվազն երեք տարի: Նուրզային զարմացնում է այն փաստը, որ ԱՄՆ-ի պետքարտուղարը եւ Խ. Միության արտգործնախարարը խնդրո առարկա համաձայնագիրը քննարկելիս չեն անդրադարձել ռազմական տեխնիկայի դուրս բերմանը:

Թամաս Գոբինը, որ երկար տարիներ ապրել է Աֆղանստանում, Աֆղանստանի հարցերով զբաղվող մյուս մասնագետների համեմատությամբ ավելի լավատեսորեն է տրամադրված ԱՄՆ-ի եւ Խ. Միության միջեւ Աֆղանստանի հարցում ձեռք բերված համաձայնության նկատմամբ: Նրա կարծիքով, այդ համաձայնագիրը ոչ միայն կընդլայնի ԱՄՆ-ԽՍՀՄ հարաբերությունների բարելավումը, այլեւ կօգնի կարգավորելու Աֆղանստանի հարցը: Երբ Խ. Միությունը 1989 թ. զինված ուժերը դուրս բերելու ժամանակ ԱՄՆ-ի հետ կնքեր նման համաձայնագիր, անտարակույս, մինչ այժմ ավարտված կլիներ աֆղանական պատերազմը:

Աֆղանական հարցը քաղաքական ուղիներով լուծելու նպատակով ՄԱԿ-ը առաջարկել է մի ծրագիր, որը Նաջիբուլլահին հնարավորություն է տալիս կազմելու կոալիցիոն կառավարություն: Սակայն այդ ծրագրի իրականացմանը խոչընդոտում էր Խ. Միության դիրքորոշումը: Թամաս Գոբինի տեսակետով, ներկայիս ամենակարեւոր հարցը ազատագրվող Աֆղանստանում մոջահեդների կարգավիճակի խնդիրն է: Այնուամենայնիվ, Գոբինը հույս է հայտնում, որ բանակցությունների ժամանակ դիմադրության շարժման ղեկավարները եւ աֆղան մոջահեդները համաձայնության կգան: Չպետք է մոռանալ, ասում է Թամաս Գոբինը, որ Աֆղանստանում Հնդկաստանի եւ Պակիստանի նման ազգամիջյան բախումները երբեք չեն վերաճել քաղաքացիական պատերազմների: Դա խոսում է այն մասին, որ Աֆղանստանը հարուստ է ազգային եւ մշակութային ավանդույթներով, եւ հույս կա, որ ապագայում կվերականգնվեն դրանք:

Գ. Մ.

digitised by A.R.A.R.@

Թերթելով թուրքական մամուլի էջերը

Նախագահ Թուրգութ Օզալի օրոք Թուրքիան ամբողջությամբ անցավ լիբերալ-դրամատիրության (կապիտալիզմի) դիրքերը: Երկրում վերացան հերթերը, որոնք դեռ էին նման մեր հանրապետության այսօրվա վիճակին, այսինքն՝ ամեն ինչ ձարվում էր սեւ շուկայում եւ «տակից», նույնիսկ թուրքական «Մամունգ», «Մայբեփա» եւ այլ ծխագլանիկները: Կարագ, մարգարին, օղի, լուցկի, մոմ, բաղնով գազ կարելի էր ձարել միայն ու միայն «տակից», «ծանոթով» եւ կամ «սեւշուկայական» գներով: Արտասահմանյան հագուստեղենը, ուտելիքը եւ կամ այլ ապրանքներ, ժամպրուկների մեջ դրած, տնից տուն էին տեղափոխվում ու վաճառվում:

Այսօր Թուրքիայի համար այդպիսի երեւույթները ծիծաղելի են թվում, որովհետեւ Օզալի ժամանակ նույնիսկ կենսական նշանակություն չունեցող բազմատեսակ ապրանքներ սկսեցին հորդել խանութները:

Հեռախոսային կապը, գրասենյակային ծառայությունները, լրագրական տեխնիկան եւ այլն ամբողջությամբ հասել են Եվրոպայի զարգացած երկրների մակարդակին:

Սակայն, դրա փոխարեն

Այո, դրա փոխարեն ժամանակակից Թուրքիայում անգործությունը միջազգային չափանիշներով, այսինքն կիսակույս մարդկանց էլ հաշվելով, հասել է 11 միլիոնի, 58 միլիոն բնակիչ հաշվող երկրում:

Անբարոյականությունը, գողությունը, հանցագործությունները, գնդարարությունները, կաշառակերությունը չորսից յոթ անգամ ավելացել են: Արժեզրկումը հասել է մինչեւ 80 տոկոսի: Ապրանքների գներն այնպիսի արագությամբ են աճում, որ ամեն օր փոխվում են գնացուցակները:

Խանութներում ապրանքների առատություն է, սակայն գնորդ չկա:

Այս պայմաններում ծառայողների խավը, դպրոցի ուսուցիչներն ու տնօրենները, ինժեներները, փաստաբանները եւ ուրիշներ ստիպված են լինում վարորդությամբ, վաճառորդությամբ, մողելությամբ եւ նման այլ գործերով զբաղվել հավելյալ եկամտի համար:

Սակայն սրա փոխարեն արտասահմանյան ապրանքներ ներմուծողները, մեծ վաճառականները, արտասահմանյան կապիտալի ներկայացուցիչները շատ լավ ապրուստ ունեն:

Իսկ ուսկերիչները, ժամագործները, կոշկակարները եւ առհասարակ արհեստավորները տնտեսության հարկերը վճարելուց հետո կողմնակի եկամուտներ ունենալու հնարավորություն ունեն: Այս դասակարգը կազմում է «օրբե դիրեխ» ասված սոցիալական խավը, որն ինֆլյացիայի պայմաններում, տոկոսների բարձրանալուն կամ իջնելուն զուգընթաց ներդվում է, կամ էլ ընդհակառակը՝ ժամանակ առ ժամանակ ազատ շունչ առնում:

Ահավասիկ, այս ձեւով Թուրքիան հասավ 1991 թվականին՝ խախտելով տասը տարին մեկ թուրքական զորքի կողմից կատարվող «պետական հարվածի» ավանդույթը:

Գալով Թուրքիայի միջազգային դերին

Խորհրդային Միության փլուզումը խանգարեց ինչպես մի շարք երկրներին, այնպես էլ Թուրքիային:

Այսքան տարի Թուրքիան խորհրդային վտանգի դեմ, մասնավորապես Ամերիկայի եւ կապիտալիստական Եվրոպայի մի շարք այլ զարգացած երկրների հաշվին խաղում էր «պահակի» դեր: Անշուշտ այս «դերի» կամ «պաշտոնի» համար գլխավորապես թուրքական բանակը, ինչպես եւ ամբողջ Թուրքիան նյութապես ու բարոյապես հովանավորվում եւ պահպանվում էր վերոհիշյալ երկրների կողմից: Սրա համար էր, որ Թուրքիայի՝ Կիպրոս զինվորական միջամտության փաստը, երբ հաշվի չառնենք կարծեսեւ ազմուկը, աշխարհի հանրության կողմից ուշադրության չարժանացավ:

Հիմա, երբ այլեւս վերացել է «խորհրդային վտանգը» եւ լավացել են ամերիկախորհրդային հարաբերությունները, Միությունը աշխարհի երկրների համար դարձել է նոր շահերի ու եկամուտների խոշոր ու հոյակապ տարածություն: Այս պարագային Թուրքիայի «դերը» միանգամից իմաստազրկվեց: Կես-կատակ, կես-լուրջ Թուրքիա կոչեցյալ դերասանը անգործ մնաց: Սակայն այնքան էլ դժբախտ չէր Թուրքիան, քանի որ նրան օգնության հասավ Սադդամ Հուսեյնը:

Պարսից ծոցի պատերազմը, Միջին Արեւելքի տագնապը նորից ստիպեցին Թուրքիային «պահակության» հագուստը հագնելուն:

Կարճ ասած, «խորհրդային վտանգին» փոխարինեց «Սադդամի վտանգը»:

Այսպիսով, Թուրքիան իրականում բարոյապես չի ցանկանա, որ Սադդամի եւ կամ Միջին Արեւելքի հարցը միանգամից լուծում գտնի: Քանի որ Թուրքիան Ամերիկայի եւ եվրոպական հարուստ երկրների «ստեղծած վտանգ»-ների շնորհիվ է, որ կարողանում է վարձատրվել ու ապրել:

Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներն այժմ, երբ Թուրքիայի «պահակության» դերը ամեն իմաստ կորցրել է, իր ատամներն է ցույց տալիս Թուրքիային, հիշեցնելով անցյալում նրա կատարած մի շարք արարքները, ինչպես Կիպրոսի ներխուժումը, հայկական հարցը եւ այլն:

Այս առիթով պետք է հիշենք, որ հայկական հարցը Ամերիկայի՝ ժամանակ առ ժամանակ Թուրքիային սրափեցնելու, հրնազանդեցնելու, «մատը բաշի տալու» մի քանի միջոցներից մեկն է:

Ամեն անգամ, երբ Ամերիկան Թուրքիայի դեմ խոսելու համար հայկական հարցի կոճակն է սեղմում, հայերս մի անգամ եւս միամիտ կերպով ոգեւորվում ենք, ուտի ելնում, ուրախանում, մեծ հույսեր, երազներ փայփայում: Բայց երբ Ամերիկան իր խոսքը ավարտում է եւ Թուրքիան հասկանում, որ «չի կարելի Ամերիկայի գծած սահմաններից դուրս գալ», ապա Ամերիկայի մատը հայկական հարցի կոճակի վրայից բարձրանում է, եւ աղմուկն էլ դադարում: Ահա այս ժամանակ հայերը նստում են իրենց տեղերը, դարձյալ մտնելով երկարատեւ ըսպասման վիճակի մեջ:

Այսօրվա ամերիկա-թուրքական հարաբերությունները դարձյալ գտնվում են այս հանգրվանի մեջ:

Սեպտեմբերի 29-ի «Միլլիյեթ»-ում թուրք հանրածանոթ լրագրող Մեհմեդ Ալի Բիրանդը Մոսկվայից տեղեկացնում է. *«Թուրքիան առաջին անգամ ԱՄՆ-ից վերին աստիճանի իմաստալից եւ խիստ կարեւոր քննադատություն լսեց: Մոսկվայում կազմակերպված Մարդու իրավունքների միջազգային կոնֆերանսում ներկա էին գրեթե բոլոր երկրների ներկայացուցիչները: Այստեղ ԱՄՆ-ի ներկայացուցիչ Կամբիլմաի հետեւյալ խոսքերը շոկի վիճակ առաջացրին. «Թուրքիան այն երկիրն է, որ փոփոխությունների ենթարկված աշխարհի քաղաքական պայմաններում, առաջանում է որպես շրջանի գտնված լիդերություն, սակայն մարդու իրավունքների հանդեպ բռնած իր դիրքը բացարձակապես այսպիսի պատասխանատվություն ստանձնելու համար արդարացի չէ»:*

Մեհմեդ Ալի Բիրանդը շարունակում է իր հոդվածը, ասելով, թե *«Վաշինգտոնը առաջին անգամն է, որ այսպիսի բացահայտ քննադատական մոտեցում է ցուցաբերում Թուրքիայի հանդեպ, որովհետեւ մինչեւ այսօր Ամերիկան նախընտրում էր քննադատել Թուրքիային հետ իր ունեցած դիվանագիտական լծակները օգտագործելով, գաղտնաբար եւ այլն:*

Պետք է հիշենք նաեւ, որ մինչեւ օրս քրդական հարցը Թուրքիայում, բացի մի երկու խաբուսիկ արարքներից, պաշտոնապես եւ լրջորեն վիճաբանության առարկա չէր դարձել»:

Բիրանդը հիշեցնում է, որ հիմա Թուրքիայում ամենակարեւորը ընտրարշավն է, սակայն իր մտահոգությունն է հայտնում, ասելով, թե փոխանակ Թուրքիան ժամանակ կորցնի իր դեմ կատարված միջազգային «խաղերի» հաշիվն անելով, ավելի լավ է հիմնովին ուղղի մարդու իրավունքների հանդեպ գործած սխալները եւ լուծի քրդական հարցը, առանց սպասելու այս կամ այն երկրի թելադրանքին:

Մյուս կողմից, դարձյալ նույն թվականի թերթի 7-րդ էջում շատ ուշիրմ գրված է, որ Ամերիկան 8 ամսով երկարացրել է Թուրքիայում իր տեղակայված հատուկ զինյալ խմբավորումների՝ «չեկիչ կույչ»-ի, այսինքն՝ «հարվածային մուրճ» ուժերի առկայությունը եւ աշխատանքի ժամկետը:

Մեր ընթերցողներին հիշեցնենք, որ «Իրաքի վտանգ»-ի պատճառով այս հատուկ զինյալ խմբավորումը տեղակայված էր Թուրքիայի Ինջիրլիք, Բաթման եւ Սիլոփիի զինվորական շրջաններում, որի ժամկետը լրանում էր սեպտեմբերի 30-ին:

Ինջիրլիքում ինքնաթիռների թիվը պետք է հասնի 48-ի, այժմյան 40-ի փոխարեն, որոնցից 8-ը՝ ֆրանսիական *«Միրաժ»*, 8-ը՝ անգլիական *«Յագուար»*, իսկ մնացածները էլ՝ ամերիկյան *«Ֆ-16»* եւ *«Ա-10»* ինքնաթիռներ են:

Նոր որոշումով, ամերիկյան «Ա-10» ինքնաթիռները հետ են գնում եւ նրանց փոխարեն Անգլիայից Ինջիրլիք են բերվում շատ ավելի ազդեցիկ *«Ֆ-111»* ամերիկյան ինքնաթիռներ, որոնք նախօրոք տեղակայված էին Անգլիայի ամերիկյան զինվորական կայաններում:

«Չեկիչ կույչ» հարվածային ուժերի մեջ թրքական ոչ մի ինքնաթիռ չկա, սակայն այստեղ աշխատող թուրք սպաները շարունակում են ծառայել, պահպանելով իրենց աշխատատեղերը:

1991 թ. սեպտեմբերի 27-ի *«Միլլիյեթում»* կար մի ուրիշ լուր. *«Գերմանիան պետք է ճնշում գործադրի Թուրքիայի վրա»:*

Գերմանիայի սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցության նախագահ Բիժորն Ենկհոլմը խորհրդարանում ունեցած ելույթում ասել է. *«Գերմանիայի եւ Թուրքիայի միջեւ կան շատ սերտ կապեր: Այս պատճառով Գերմանիայի կառավարությունը պատասխանատու է նույնիսկ Թուրքիայում «մարդու իրավունքների հանդեպ» ցուցաբերված անարդարությունների համար»:*

Ամեն տարի հազարավոր մարդիկ Թուրքիայից Գերմանիա են գալիս, խնդրելով «քաղաքական ապաստան»: Սա ՆԱՏՕ-ի անդամ երկրների մեջ եզակի երեւույթ է: *«Մենք այսպիսի անդամ ուրիշ երկիր չունենք, որտեղից մարդիկ փախչեն դեպի ՆԱՏՕ-ի անդամ այլ երկիր: Սա պարզապես մարդու իրավունքների նկատմամբ կատարված խախտումների արդյունք է»:*

Այսպիսով, Թուրքիան դարձյալ խաղում է իր հատուկ դերը:

ՌԱՖՖԻ ՅԵՐՎՈՆ ԱՐԱՔՍ

— ՄԱՐԶԱԿԱՆ —

ԽՍՀՄ առաջնություն

Բարձրագույն խումբ, 28-րդ տուր

«Արարատ»-«Տորպեդո» 0:0

Զոլոտով («Տորպեդոյի» պետ) -Օդեսայում կրած խոշոր հաշվով պարտությունից հետո սպասվում էր, որ «Արարատ»-ը լուրջ ձակատամարտ կտա մեզ, մանավանդ, որ ընթացիկ առաջնության վերջին հանդիպումն էր անցկացնում սեփական հարկի տակ: Այդպես էլ եղավ: «Արարատ»-ն ուներ խաղային առավելություն, բայց գոլային պահերով երեւի նախապատվությունը մերն էր:

Ինձ անչափ զարմացրեց հանդիսականների քիչ քանակությունը: Ես այդպես էլ չհասկացա, մի՞թե նախորդ տուրում կրած խոշոր հաշվով պարտությունն էր պատճառը, որ մարզասերները երես էին թեքել «Արարատ»-ից: Մենք բազմիցս ենք հանդես եկել «Հրազդան» կենտրոնական մարզադաշտում, եւ գրեթե միշտ տրիբունաները լեցուն են եղել:

Ցավալի է, որ ֆուտբոլի նկատմամբ հետաքրքրությունն ընկնում է: ■

Հոկտեմբերի 23-ի դրությամբ

1. ԲԿՄԱ	28	16	9	3	54-29	41
2. Սպարտակ Մ.	28	16	7	5	54-27	39
3. Դինամո Կ.	28	12	9	7	41-32	33
4. Տորպեդո	28	11	10	7	33-19	32
5. Չեռնոմորեց	28	8	16	4	36-24	32
6. Դինամո Մ.	28	11	7	10	40-39	29
7. Դինամո Մն.	28	9	10	9	29-30	28
8. Արարատ	28	11	5	12	29-36	27
9. Դնեպր	27	8	10	9	27-31	26
10. Շախտյոր	28	6	14	8	30-36	26
11. Մետալուրգ	28	9	7	12	25-33	25
12. Պամիր	28	6	13	9	26-30	25
13. Պախտակոր	28	8	7	13	34-42	23
14. Սպարտակ Վլ.	28	7	8	13	30-40	22
15. Մետալիստ	28	6	9	13	26-40	21
16. Լոկոմոտիվ	27	5	7	15	17-43	17

«Ուրարտուն» առաջատարների թվում

«Հայծխախոտ» արտադրական միավորման «Ուրարտու» թիմը բասկետբոլի ԽՍՀՄ առաջին խմբի առաջնության արտագնա հերթական 2 հանդիպումը անցկացրեց Մոսկվայի մարզի «Ասար» թիմի հետ:

Առաջին խաղում մեր բասկետբոլիստների առավելությունը շոշափելի էր, եւ «Ուրարտուն» հաղթեց 16 միավորի տարբերությամբ: Թվում էր 2-րդում էլ մեր թիմը կտոնի հաղթանակ, սակայն հիմնականում ոչ օբյեկտիվ մրցավարության պատճառով մեր թիմը զիջեց 6 միավորով:

Ինչեւէ, «Ուրարտուն», տեւական ընդմիջումից հետո վերադառնալով առաջին խումբ, վատ չսկսեց մրցաշարը. 6 խաղում 5 հաղթանակ տարավ, ընդ որում, դրանցից 3-ն արտագնա հանդիպումներում, եւ կորցրած միավորներով առաջատարների թվում է: ■

Վիճակագիրների համար

ԲԿՄԱ - «Դինամո» Մն. 3:1
«Մետալուրգ» - «Լոկոմոտիվ» 3:0
«Դինամո» Կ. - «Չեռնոմորեց» 0:1
«Պամիր» - «Շախտյոր» 0:0
«Պախտակոր» - «Սպարտակ» Մ. 1:0
«Սպարտակ» Վլ. - «Մետալիստ» 1:0

Ալոս Խաչատրյանի առաջին ելույթը Ֆրանսիայում

Մեր հատուկ թղթակից Ահարոն Բոյաջյանը Փարիզից հաղորդում է.

«Արարատ»-ի ավագ Ալոս Խաչատրյանի Ֆրանսիա ժամանելու լուրը խանդավառություն էր առաջացրել տեղի հայկական համայնքում:

Փարիզի արվարձաններից մեկի՝ Իսի Լե-Մուլինո քաղաքի Հայկական մարզական միության թիմի հերթական ելույթի նկատմամբ հետաքրքրությունն անչափ մեծ էր, քանի որ այդ թիմի կազմում առաջին անգամ պետք է հանդես գար Ա. Խաչատրյանը:

Տեղի մարզադաշտում անհամեմատ մեծ թվով հանդիսականներ էին հավաքվել: Մրցակիցն էր «Սեն Կլու» թիմը:

Խաղն աչքի ընկավ անհաշտ մրցակցությամբ: Ալոսը հանդես էր գալիս 6 համարի համազգեստով եւ խաղում էր իր համար անսովոր՝ կիսապաշտպանական գծում: Նա ոչ միայն հմտորեն էր կազմակերպում խաղընկերների գործողությունները, նուրբ փոխանցումներով սպասարկում նրանց, այլեւ հաճախ էլ մասնակցում էր հարձակումներին: Առնվազն 4 անգամ անվանի ֆուտբոլիստը կարող էր գրավել մրցակցի դարպասը:

Մի խոսքով, Ալոս Խաչատրյանի առաջին ելույթը սպասելի էր: Բոլորն էլ գոհ մնացին նրա բարձրարվեստ խաղից: Մեր հայրենակիցները հաղթեցին 1:0 հաշվով: ■

Բաժինը վարում է ՍԱՄՎԵԼ [illegible]

— ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ —

Տասը խոսք նորընտիր նախագահին

1. Ընդունեցեք իմ շնորհավորանքները, եւ Ձեր նվաճած դափնու տերեւները թող համեմեն համաժողովրդական կաղամբապուրը ավանդական հարիսայի հետ միաժամանակ:

2. Նախընտրական պայքարի ժամանակ իմ թեկնածությունը կասկած էր, հանկարծ քեն չպահեք:

3. Իմ առաջադրած քաղաքական ծրագրից որեւէ բան չյուրացնեք:

4. Թիվ 3 խորհուրդս չկատարելու դեպքում, հաշվի առեք իմ հեղինակային իրավունքը եւ գումարը փոխանցեք համապատասխան հաշվի համարով, թեեւ շատ էլ հույս չունեմ, որ բանակը կկարողանա ինձ վճարել:

5. Ես ձեզ կներեմ ընտրական պայքարում իմ կրած պարտությունը, եթե ինձ նշանակեք փոխնախագահ:

6. Իմ հոնորարների հարյուր տոկոսը փոխանցում եմ պրեզիդենտական հինգ տոկոսի հաշվին:

7. Հայրենիքը սիրում են բոլորը, բայց ո՞վ է ի վիճակի պլիմենս (բառիս ստուգաբանական իմաստով՝ սնունդ) տալու նրան, եթե ոչ հիսուն, ապա գոնե ձեր եկամտի քսանհինգ տոկոսը:

8. Սիրեք Ձեր սեփական շահը, ինչպես ժողովրդինը:

9. Ես համոզված եմ, որ Դուք ոչ մի քաղաքական շահ չունեք, բացի ազգի շահերից, բայց այնպես արեք, որ մյուսներն էլ համոզվեն:

10. Ձայն բազմաց՝ ձայն Աստծո: Աստված տվեց, Աստված էլ կվերցնի: Աստված մի արասցե:

[illegible]
Վարուժան ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Թուրքիայում նոր վարչապետ ընտրվեց

Հոկտեմբերի 20-ին տեղի ունեցան Թուրքիայի Ազգային Մեծ ժողովի՝ Մեջլիսի վաղաժամկետ ընտրությունները: Ինչպես այդ մասին նշեց Ներքին գործերի նախարար Մաբահաթդին Չաքմաքօղլուն հոկտեմբերի 21-ին թուրքական հեռուստատեսությամբ կայացած իր ելույթում, ընտրությունները ընդհանուր առմամբ անցել են հանգիստ

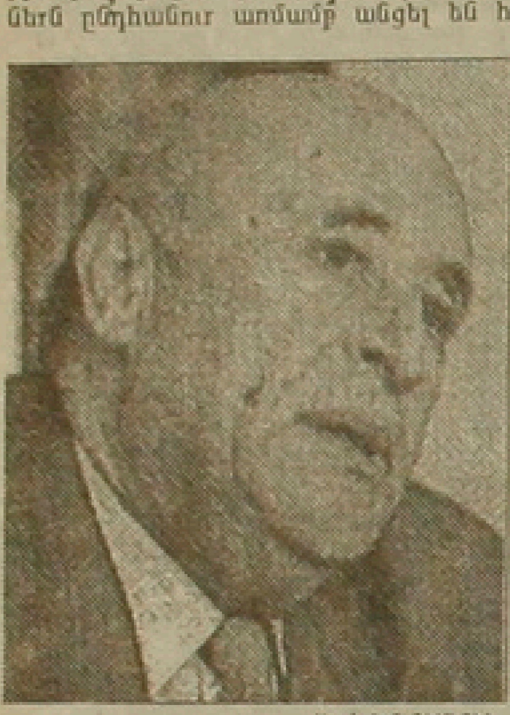

Սուլեյման Դեմիրել

ու խաղաղ, առանց հասարակական կարգի լուրջ խախտումների: Մի հանգամանք, որ աննախադեպ է Թուրքիայի վերջին տասնամյակների պատմության մեջ: Տոկոսային հարաբերությամբ բավականին բարձր է եղել նաեւ ընտրողների մասնակցությունը ընտրություններին: Նախնական տվյալներով, 29 միլիոն 833 հազար 434 ընտրողներից քվեարկությանը են մասնակցել 24 միլիոն 894 հազարը: Հոկտեմբերի 22-ին հայտնի էր դարձել միայն Մեջլիսի 450 պատգամավորական տեղերից 429-ի բաշխումը կուսակցությունների միջեւ: Հոկտեմբեր 22-ի տվյալներով, կառավարող «Մայր Հայրենիք» կուսակցության օգտին քվեարկել են ընտրողների ընդհանուր թվի ավելի քան 24 տոկոսը, ապահովելով նրա համար Մեջլիսում 104 տեղ:

Տոկոսային հարաբերությամբ ձայների ու պատգամավորական տեղերի բաշխումը մյուս կուսակցությունների միջեւ դասավորվել են հետեւյալ կերպ.

«Ճշմարիտ ուղի» կուսակցության՝ ավելի քան 27 տոկոս, 173 տեղ,

«Սոցիալ դեմոկրատական ժողովրդական» կուսակցության՝ 23 տոկոս, 86 տեղ,

«Բարօրության» կուսակցության՝ 16,8 տոկոս, 59 տեղ

«Դեմոկրատական ձախակողմյան» կուսակցության՝ 10,7 տոկոս, 7 տեղ:

Իսկ ինչ վերաբերում է Դողու Փերինչեքի սոցիալիստական կուսակցությանը, ապա նրան չհաջողվեց ստանալ Մեջլիսում տեղեր ձեռք բերելու համար ձայների անհրաժեշտ քանակը, որը հավասար է ընտրողների ընդհանուր թվի 10 տոկոսին:

Հոկտեմբեր 20-ի ընտրությունները թեեւ ավարտվեցին Սուլեյման Դեմիրելի «Ճշմարիտ ուղի» կուսակցության զգալի հաջողություններով, սակայն դրանք իրենց արդյունքներով բացառում են միակուսակցական կառավարություն կազմելու հնարավորությունը երկրում: Ի դեպ, «Մայր Հայրենիք» կուսակցության կառավարությունը դեռ հոկտեմբերի 21-ին զգալով, որ իշխանության համար պայքարը տանուլ է տված, Մեսութ Յըլմազի գլխավորությամբ հրաժարական տվեց: Երկրում գործող սահմանադրության համաձայն, նոր կառավարություն կազմելու հանձնարարությունը նախագահ Թուրգութ Օզալի կողմից կտրվի Մեջլիսում տեղերի հարաբերական մեծամասնություն ունեցող «Ճշմարիտ ուղի» կուսակցության գլխավոր նախագահ *Սուլեյման Դեմիրելին*, եւ նա, ըստ ամենայնի, կկազմի կոալիցիոն կառավարություն: Օգտվելով առիթից նշենք, որ կոալիցիոն կառավարությունները Թուրքիայում երկար կյանք չեն ունեցել: Այդպիսի առաջին կառավարությունը, որ կազմավորվել էր 1960 թ. մայիսի 27-ի զինվորական հեղաշրջմանը հաջորդող շրջանում, 1961 թվին, ժողովրդահանրապետական կուսակցության նախագահ Իսմեթ Ինյոնյուի կողմից, մեկ տարի անց տապալվել էր: Մոտավորապես նույն բախտին էին արժանացել նաեւ Սուլեյման Դեմիրելի կողմից 1974, ապա 1977 թվականներին կազմավորված կոալիցիոն կառավարությունները: Պատահական չէ, որ դեռ նոր կառավարությունը չձեւավորված, Մեջլիսում պատգամավորական տեղեր ստացող կուսակցությունների ղեկավարները խոսում են նոր ընտրությունների անհրաժեշտության մասին: Օրինակ, Մեսութ Յըլմազը հոկտեմբերի 21-ին, գնահատելով, ընտրությունների արդյունքները, նշեց հետեւյալը. *«Կոալիցիոն կառավարությունը Թուրքիայի համար կառավարման ցանկալի ձեւ չի կարող հանդիսանալ եւ իր կուսակցությունը հազիվ թե դրական վերաբերմունք ցույց տա կոալիցիա կազմելու առաջարկին»*: Տվյալ հարցում բացասական մոտեցում է դրսեւորում Սուլեյման Դեմիրելը: Դեռ ընտրարշավի ժամանակ նա դիմելով ընտրողներին ասել էր. *«Աղաչում եմ ձեզ, մի թույլ տվեք, որ երկրում կոալիցիոն կառավարություն ստեղծվի»*: ■

ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի նստաշրջանում

Ինչպես հաղորդեցին «ԻՖ»-ի թղթակիցին ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի մամլո կենտրոնում, նոր խորհրդարանի պալատներից մեկում՝ Հանրապետությունների Խորհրդում, ներկայացված են 9 նախկին միութենական հանրապետությունները (Ռուսաստանը՝ ԽՍՀՄ 17 ժողովրդական պատգամավորներ եւ հանրապետության 35 ժողպատգամավորներ, Բելառուսը՝ 9 եւ 11, Ուզբեկստանը՝ 6 եւ 15, Ղազախստանը՝ 5 եւ 15, Կիրգիզստանը՝ 4 եւ 16, Տաջիկստանը՝ 12 եւ 9, Թուրքմենստանը՝ 10 եւ 10, Ադրբեջանը՝ 2 եւ 6, Մոլդովան՝ 4 եւ 5): Միությունների Խորհրդում ներկայացված են նախկին միութենական 8 հանրապետությունների պատգամավորությունները (Ռուսաստանը՝ 144, երկու թափուր տեղի առկայությամբ, Բելառուսը՝ 10, Ուզբեկստանը՝ 14, Ղազախստանը՝ 14, Կիրգիզստանը՝ 3, Տաջիկստանը՝ 3, Թուրքմենիան՝ 3, Ադրբեջանը՝ 2):

«ԻՖ»-ի թղթակցին տված հարցազրույցում ԽՍՀՄ ժողպատգամավոր Յուրի Չերնիչենկոն հաղորդեց, որ Ուկրաինայի հրաժարականը՝ մասնակցել Գերագույն խորհրդի նստաշրջանին, խոտակեց խորհրդարանի հաջող աշխատանքի վերջին հույսերը: Նրա կարծիքով, խորհրդարանն առանց Ուկրաինայի արդյունավետ աշխատել չի կարող: Ռուսաստանն ու Բելառուսը միայնակ հանդես կգան հանրապետությունների միավորման դեմ, որոնք շահագրգռված են Միությամբ, սակայն ոչ բանով են կարող աջակցել նրան:

Մոլդովայից դիտորդների խմբի ղեկավար Տիմոֆեյ Մոշնյագան ասաց «ԻՖ»-ին, որ խումբը հետապնդում է երկու նպատակ. առաջինը՝ իրազեկ լինել, թե ինչ է տեղի ունենում նստաշրջանում եւ այդ մասին տեղեկացնել հանրապետության ղեկավարությանը, անհրաժեշտության դեպքում հանդես գալ որպես խորհրդական՝ Մոլդովայի հետ կապված հարցերի քննարկման ժամանակ, երկրորդ՝ Մոլդովան մտադիր է մասնակցել տնտեսական հանրությանը, ուստի Մոլդովայի դիտորդների գլխավոր խնդիրն է հովանավորել տնտեսական օրենսդրության հետ կապված հարցերը, որոնք կարող են շոշափել Մոլդովայի շահերը՝ տնտեսական հանրության կազմում:

Միաժամանակ ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի նստաշրջանին ժամանեց Պրիդնեստրովիեի ժողպատգամավորների պատվիրակությունը: Այն չի մտնում Մոլդովայի պաշտոնական պատվիրակության կազմի մեջ եւ հաստատված չէ հանրապետության խորհրդարանի կողմից: Այդ պատվիրակության անդամներից մեկի՝ Բորիս Պաղագուկի խոսքերով, Պրիդնեստրովիեի պատգամավորները կձգտեն ինքնուրույն պատգամավորության կարգավիճակ ստեղծել իրենց համար: Նրանք մտադիր են նաեւ փոփոխություն մտցնել ԽՍՀՄ սահմանադրության այն մասի մեջ, որի համաձայն ժողովրդի ինքնորոշման իրավունքը կապվում է այն հանրապետության համաձայնության հետ, որի տարածքում բնակվում է այդ ժողովուրդը: Ինչպես նշեց Բ. Պաղագուկը, Պրիդնեստրովիեի պատգամավորները մտադիր չեն լինել դիտորդների դերում, նրանք կմասնակցեն Գերագույն խորհրդի աշխատանքին եւ կձգտեն ստորագրել Միութենական պայմանագիրը: ■

ՆԱՏՕ-ն կրճատում է զենքերը Եւրոպայում

ՆԱՏՕ-ի անդամ երկրների պաշտպանության նախարարները որոշեցին 80 տոկոսով կրճատել իրենց զինապահեստները Եւրոպայում, 42 տարվա ընթացքում արձանագրելով զենքերի մեծագույն կրճատումը:

Կրճատման են ենթարկվելու մասնավորապես միջուկային զենքերը: Ոչնչացվելու է միջուկային հրանոթաձիգ 2000 ռումբ եւ կարճ տարածության հրթիռ, ինչպես նաեւ օդանավերից գցվող 700 ձգողական ռումբ: Սպասվում է, որ մեծ կրճատումներ կլինեն Եւրոպայում ՆԱՏՕ-ի բանակների կազմում, որպես պատասխան Խ. Միության կողմից արված համապատասխան քայլերի:

ՆԱՏՕ-ն իր միջուկային զինապահեստները սկսել էր կուտակել 50-ական թթ.-ից, նրանց հզորությունը գագաթնակետին հասցնելով 70-ական թթ.-ին: ■

Պետք չէ արագացնել քաղաքական դաշինքի ստեղծումը

Հայաստանի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը հայտարարեց, որ հանրապետությունների քաղաքական դաշինքի ստեղծումը քաղաքական սխալ կլիներ:

«ԻՖ»-ին տված հարցազրույցում նա նշեց, որ այժմ քաղաքական պայմանագրի մասին խոսելը *«վաղաժամ եւ նույնիսկ վտանգավոր է»*: Դա, Հայաստանի ղեկավարի կարծիքով, կվախեցնի այն հանրապետություններին, որոնք ձգտում են լիիրավ քաղաքական անկախության, սակայն միաժամանակ հասկանում են միացյալ տնտեսական տարածքի պահպանման անհրաժեշտությունը:

«Այժմ հարկավոր է ընթացք տալ տնտեսական պայմանագրին, ամրապնդել այն, եւ միայն դրանից հետո բարձրացնել ինչ-որ քաղաքական հարցեր», ասաց Լ. Տեր-Պետրոսյանը:

Խոսելով միութենական նոր խորհրդարանի մասին, Հայաստանի նախագահը նշեց, որ այն ի վիճակի կլինի գործել միայն այն ժամանակ, երբ կդառնա միջպետական խորհրդարանական եւ օրենսդրական մարմին: Իսկ երբ այս Գերագույն խորհուրդն էլ հավակնի ենթահանրապետական մարմնի դերին, ապա, Լ. Տեր-Պետրոսյանի կարծիքով, այն կդառնա անկենսունակ: ■

Սախալինը մեղադրում է Ռուսաստանին

Սախալինի նահանգապետ Վ. Ֆյոդորովը «Պրավդա» թերթին տված հարցազրույցում մասնավորապես նշեց, որ Ճապոնիային Կուրիլյան շղթայի հարավային կղզիների հանձնումը կհանգեցնի նրան, որ Ռուսաստանը կկորցնի տարեկան 1,5 միլիոն տոննա ձուկ (նրա խոսքերով, 1 միլիարդ դոլլար), իսկ *«հազարավոր մարդիկ կմնան առանց աշխատանքի»*:

Վալենտին Ֆյոդորովը մեղադրեց ռուսաստանյան քաղաքագետներին, որ նրանք *«խառնում են իրենց շահերը արտասահմանյան պետությունների շահերի հետ: Բանակցությունների ժամանակ նրանք նստած են սեղանի հակառակ կողմերում, բայց մտածում են ճապոներեն»*:

«Սակայն առկա է սրափ մեծամասնությունը, որը վաղ թե ուշ կստիպի ղեկավարներին հաշվի առնել ժողովրդի ձայնը», նախազգուշացրեց Սախալինի նահանգապետը:

Մինչդեռ, *«Իզվեստիա»* թերթը կոչ արեց պահպանել ետպատերազմյան սահմանների անխախտելիության սկզբունքը, նշելով միաժամանակ, որ Շիկոտան ու Խաբոմայի երկու կղզիների հանձնումը (նախատեսված խորհրդա-ճապոնական 1956 թ. հռչակագրով) չի հակասում այդ սկզբունքին: *«Խրուշչովը խոստացել էր, հետո իր միտքը փոխել, իսկ կառավարությունը չպետք է խաբի հարեւաններին»*, գրում է «Իզվեստիա» թերթը: Այն առաջարկել է նաեւ Կուրիլյան մեծ շղթայի մնացած կղզիները տալ երկարատեւ վարձակալության՝ *«ցանկացած պայմաններով, միայն թե չփոխվեն սահմանները»*: ■

Գործազրկություն Մոլդովայում

Աշխատանքի եւ սոցիալական պաշտպանության նախարարության տվյալներով, 1989-90 թ. գործազուրկների թիվը Մոլդովայում կազմում էր 52 հազար մարդ: Այս տարի նրանց քանակը կավելանա ավելի քան երկու անգամ եւ կկազմի 120-130 հազար մարդ:

Բնակչության զբաղվածության մասին այժմ քննարկվող օրենքի նախագծով նախատեսվում է ստեղծել հատուկ ինքնուրույն հիմնադրամ՝ 200 միլիոն ռուբլու չափով, զբաղվածության քաղաքականությունը ֆինանսավորելու համար: Հիմնադրամը կստեղծվի բոլոր տնտեսական միավորների պարտադիր հատկացումների, քաղաքացիների ապահովագրության վճարումների եւ բյուջեի նպատակային նպաստների հաշվին:

Մոլդովայի երիտասարդության

ազգային լիգայի գործկոմը դիմեց հանրապետության նախագահ Մ. Սնեգուրին՝ խորհրդային զորքերը Մոլդովայի տարածքից անհապաղ դուրս հանելու պահանջով: Լիգան պահանջեց նաեւ բացատրել այն հանգամանքը, որ խորհրդային բանակի մասնագետները մասնակցելու են Մոլդովայի ազգային զինյալ ուժերի ստեղծմանը: ■

Օգնությունը պետք է ծառայի նպատակին

Բազմաթիվ փաստերը, որ Արեւմուտքի մարդասիրական օգնությունը շատ քիչ անգամ է հասնում իրապես կարիքավորներին, ԱՄՆ-ի Ալյասկա նահանգի իշխանություններին հարկադրեցին միջոցներ ձեռնարկել: Ինչպես հաղորդում է «ԻՖ»-ի թղթակիցը, ամերիկացի հարեւաններից Մագադանի առեւտրի նավահանգիստ ժամանած սաղմոնի 743 տոննա բեռի ամեն մի պահածոյի վրա դրված է «Վաճառքի համար չէ» կնիքը, իսկ պահածոների ամեն մի արկղի վրա գրված է՝ **«Սա նվեր է խորհրդային մարդկանց համար Ալյասկայի բնակիչներից»**: ■

Տաջիկստանը մտադիր է ակտիվորեն դուրս գալ արտաքին շուկա

Տաջիկստանի ժողովրդական տնտեսության նվաճումների ցուցահանդեսի հիման վրա բացվեց «Վոստոկ Մերկուրի» բաժնետիրական կոմերցիոն նոր միություն, որի նպատակն է զարգացնել հանրապետության արտաքին տնտեսական գործունեությունը: Այդ մասին Դուշանբեից հաղորդեց «ԻՖ»-ի թղթակիցը: ■

ՌԱԿ-ի 70-ամյակի հոբելյանական հանդիսություն օպերայում

Հինգշաբթի, նոյեմբերի 24-ին, ժամը 19-ին Ա. Սպենդիարյանի անվան օպերայի եւ բալետի պետական ակադեմիական թատրոնի դահլիճում տեղի կունենա Ռամկավար ազատական կուսակցության 70-ամյակի հոբելյանական հանդիսությունը: Հանդիսավոր նիստից հետո ելույթ կունենան հանրապետության լավագույն կոլեկտիվները:

Հայաստանի Ռամկավար ազատական կուսակցություն

«Արեգ»

Օտար լեզուների ծառայության կենտրոնը

Հրավիրում է ձեզ անգլերեն լեզվի ուսուցման արագացված դասընթացների:

Կենտրոնը կատարում է նաեւ տարբեր լեզուներով բարձրորակ թարգմանություններ:

Մանրամասնությունների համար դիմել մեր որակյալ մասնագետներին հետեւյալ հասցեով.

«Արեգ» օտար լեզուների ծառայությունների կենտրոն, ք. Երեւան, Մ. Խորենացի փ. (նախկին Մարքսի) 16, 2-րդ հարկ, «Հայսերվիս» ընկերության գրասենյակ.

Հեռախոս՝ 56-20-00:

Ցանկացողները կարող են դիմել ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, ժամը 13-ից 16-ը:

Տնօրենություն

Լուրերը՝ Interfax-ի եւ մեր սեփ. թղթակիցների

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
phone: 58-1841, fax: (8-852)56-2941, telex: 243267 SULA SU
Խմբագիր՝ Հ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN
Դասիչ 69149
«Պարբերական» հրատ. տպարան
Macintosh համակարգչային շարուածը՝ ՌԱԿ. ձայնոյ եւ տեղեկատուութեան կենտրոնի

digitised by A.R.A.R.@